

DR KARÁCSON IMRE

SZENT IMRE HERCZEG

ÉLET- ÉS JELLEMRAJZ

FÜGGELÉKÜL A SZENT IMRÉRŐL SZÓLÓ HYMNUSOK

Az esztergomi egyházi főhatóság engedelmével.

Második kiadás.

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1911

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirály-utca 28a.

ELŐSZÓ.

A GONDVISELÉS örködött mindenkor a magyar nemzet fölött s harczy vitézséggel, államférfiúi bölcseséggel, anyagi szelid és tiszta erkölcsökkel ragyogó neveket írt történelmének első lapjaira.

Egy ezredév zajlott el fölöttünk s a szerencsés idők örvendetes napjain, a gyászos évek szomorú emlékein át eszményi alakban bontakoznak ki a mult homályából a ragyogó nevek alakjai, biztató fényt árasztva elénk a kétes jövőbe. Nem kell idegenbe mennünk eszményekért; a haza szülte és nevelte s a honi föld hordozta azokat, kiknek nagy tetteit nem homályosíták el a muló századok maig sem s emlékek élni fog «míg ezüst Dunának nagy tükörén egy honfiszem pihen s magyar lakik a parton».

A nagy ősök alakjai közül szelíden emelkedik ki az «Árpád véréből sarjadzott első lilomnak», *szent Imrének* alakja, ki a magyar haza ifjúságá-

nak mindenkor méltó eszménye. A történelem gyér szavú tudósításai, a régi legendák kegyeletes, de rövid elbeszélései megőrizték némileg életének adatait, a hívő nép tisztelete megőrizte emlékét. Ámde mivel a történelmek jobbára csak mély szomorúságot okozó kora halálát említik föl, a legendák pedig kevésbbé hozzáférhetők, azért most a történeti emlékek és legendák adatait összeállítva leírjuk életét, hogy a magyar ifjúság honi alakok között találja vallásos tiszteletének és az erények eszményképének legalkalmasabb tárgyát.

Szent Imre a magyar ifjúságnak védőszentje és példányképe, kire méltán illenek a szentírás szavai, hogy «rövid időn vége lévén, sok időt töltött be» (Bölcs. 4. 13.); azért kívánnánk, hogy az ő emlékét vallásos kegyelettel ünnepelje meg hazánk ifjúsága. E cél előmozdítására készült e kis könyv s bizom abban, hogy az ifjúság lelkes nevelői és tanítói, kiknek szívében a vallásos érzület és hazafiúi kegyelet él, valamint a vallásért és hazafiúi eszményekért lelkesülő ifjúság megértik szómat s megtalálják a legjobb módot arra, hogy miként valósuljon az meg.

Győrött, 1899.

Dr. Karácson Imre.

I. RÉSZ.

SZENT IMRE HERCZEG ÉLETE.

I.

SZENT ISTVÁN első királyunk apostoli buzgó-sága és fáradozásai folytán nemzetünk a pogányságból Krisztus üdvözítő vallására tért. Az egyház feje koronát küldött neki, mely az önálló magyar királyságnak jelvényévé lett, a szent király pedig a keresztény vallás tanainak biztos alapjára állította országát s ezen az alapon századok viszontagságai után is áll.

Alattvalói lelki üdvéről gondoskodott a szent király a keresztény vallás elterjesztésével, azok földi jólétéről s országa jövőjéről bölcs törvényei által. Életével maga adott példát arra, hogy miként kell teljesíteni Krisztus parancsait s imádságaiban szüntelen esedezett Istenhez, hogy Krisztus szent malasztja szállja meg szeretett népének szívét. Az Isten meghallgatta a szent király kérését s azt a kegyelmet adta neki, hogy a ki

legjobban megvalósította a király szándékát s a kinél legelőbb és legszebben mutatkozott Krisztus szent malasztjának hatása, az saját fia, *Imre herceg* volt.

Szent István király atyai szívét súlyos megpróbáltatásoknak vetette Isten alá, midőn gyermekeit, kiknek nevét sem őrizte meg a történelem, már kisdéd korukban mind elragadta a halál.¹ A király nagyon szomorkodott, hogy országában örököszt nem hagyhat maga után s gyakran kérte Istent, hogy atyai szívét fiúörökös-sel örvendeztesse meg.

Isten meghallgatta a jámbor király kérelmét s az 1007. évben Székesfehérvárott² *Gizella* királyné fiúgyermeket szült, ki a keresztségben anyai nagybátyjának, szent *Henrik* német császárnak nevé-ről Henrik nevet nyert. Ez idegen hangzású nevet a magyarok *Imrére* változtatták s a királyi gyermek ezt a nevet dicsőítette meg szent életével s a szentek fényes gyülekezetében új drága gyöngy lett e név.³

Örvendve adunk hálát Istennek a végtelen kegyelemért, melylyel nemzettünket felmagasztalta, hogy mindjárt a keresztény vallásra térése után egy új, addig még ismeretlen névvel gazdagította Krisztus egyházát!

Imre herczeg jámbor édesanyjának, Gizella királynénak és édesatyjának, szent István királynak Istentől adott legnagyobb öröme volt s szülői szeretetük egész teljessége központosult benne. A szent király mindennapi imádságaiban buzgón kérte Istent, hogy kegyelmével árássa el fiát s naponként felajánlotta őt a boldogságos Szűz anyai oltalmába.⁴

A kis herczeg már zsenge korában csak szent és magasztos példát, édesatyja példáját látta maga előtt s fogékony lelkében korán fejledezni kezdtek az erények, melyek őt az újult magyar haza fénylő csillagává tették. Első nevelője maga szent életű édesatyja volt; tőle tanulta az Isten iránt való lángoló szeretetet, mely anyagi tisztaságú életében oly csodálatos módon nyilvánult.

A minden jóra hajló gyermek nevelése a szent király folytonos gondját képezte, azért midőn országa kormányzásának sokféle gondjai nem engedték meg, hogy a nevelést egészen maga vezesse, a legnagyobb körültekintéssel keresett oly férfiút, ki a zsenge gyermek szívébe ültetett erényeket tovább fejlessze s élénk elméjét a tudományokban kiképezze.

Eme nagyfontosságú hivatalra talált is végre a szent király alkalmas férfiút s ez volt a ve-

lencei származású tudós *szent Gellért* szerzetes, a későbbi csanádi püspök, kit Isten kiválasztott arra, hogy vértanúságának vérével öntözze meg hazánk földjét s megtermékenyítse nemzetünkben Krisztus szent vallását. Szent Gellért körülbelül az 1015 év körül jött magyarországba, hogy innét Jeruzsálembe utazzék, azonban midőn őt szent István királyunk Székesfehérvárott Nagyasszony napján meglátta s megtudta, hogy mily nagy tudományú és szent életű férfiú, nem bocsátotta el, hanem udvarában tartotta s reá bízta legdrágább kincsének, egyetlen gyermekének, Imrének nevelését.⁵

Imre herczeg mintegy nyolc éves volt, midőn szent Gellért átvette nevelését. Gellért Esztergomba költözött, hol szent István királynak udvartartása volt s a királyi palota közvetlen szomszédságában volt lakása.

A nagy tudományú és szent életű nevelő s az anyagi lelkületű növendék között a legbensőbb bizalom keletkezett s miként a nap éltető melegének hatása alatt kifejlődik a virág: a királyi gyermek fényes tehetségei is kifejlődtek a kitünő nevelő vezetése alatt. Imre herczeg gyors előmenetelt tett az akkori iskoláknak, a *triviumnak* és *quadriviumnak* tantárgyaiban s kiváltkép ala-

pos kiképeztetést nyert a vallásban, a latin nyelvben, a szónoklatban, a bölcsészetben és a zenében.⁶ A latin nyelvet, mint az akkori idők tudományos nyelvét, teljesen elsajátította a királyi herceg s e nyelven olvasta a szentírást, a szónokok és történetírók műveit. De kivált magába szívta a keresztény hit elveit s azokat nemcsak elméletben ismerte, hanem bámulatosan meg is valósította. Ezek tették őt oly nagygyá, ezek emelték őt a királyi trón magaslatánál is magasabbra, hogy a magyar ifjúság égi pártfogója legyen.

Szent István király örömmel látta a gyermek gyors haladását a tudományokban és az erényekben s hogy őrködő szeme mennyire ügyelt rá, mutatja az is, hogy nemcsak nappal kísérte figyelemmel, hanem még éjnek idején is fölkelt, hogy atyai gondoskodással virrasszon felette. S így fedezte föl a fiatal herceg meglepő buzgóságát és jámborságát.

Midőn ugyanis a királyi palotában már mindenki álomra hajtá fejét, Imre herceg azalatt szobájában, mely királyi rangját megilletően két nagy gyertyatartóval volt kivilágítva, az éj legnagyobb részét átvirrasztva zsolozsmákat énekelt s minden egyes zsoltár végén szívében megtördve, bűnbánó könyörgéseket intézett Istenhez.

Mivel a királyi palota deszkaépület volt, azért édesatyja a fal hasadékán át titokban gyakran nézte csodálkozó áhítattal az angyali lelkű ifjút s atyai szíve volt elragadtatva az örömtől ennyi jámborság láttára.

Magyarország csak ekkor tért át Krisztus valóságára s mégis az Isten iránt való szeretet, az önmegtagadás és buzgóság ily fenséges példáját mutatta fel azonnal s e példa nemcsak saját korában oktatta a szemlélőt, hanem épülésére válik a jelennek s a jövőnek is. Meghatóan említi fel eme tényt szent Imre latin legendájának egyszerű elbeszélése s hálával emlékezik meg a Gondviselés jóságáról, midőn így szól: «valóban meg kell azt fontolnunk, hogy mily irgalmasan gondoskodott Isten a mi gyöngeségünkről, midőn nemcsak szóval oktat bennünket, hanem eme szent férfiúnak példáját mint egy fénylő tükröt tartja elénk, hogy azt szemlélve kövessük».

A szegények iránt való könyörületesség, melyben csodálatos bőkezűségű és jótékonyságú atyja volt az élő példakép, Imre herczeg lelkében már kora ifjúságában mutatkozott s a földi vagyont csak arravalónak tartotta, hogy azzal másokon segítsen. Szívében a földi kincsek iránt való ragaszkodás nem talált helyet, mert elfog-

lalta azt egészen az égi kincsek, az erények után való vágyódás.

Szent Gellért körülbelül az 1023. évig volt a királyi udvarban, mint Imre herczeg nevelője. Ekkor már látta, hogy a körülbelül tizenhatéves herczeg «növekszik az erényekben s Krisztus segítségével az emberi nem ellenségét legyőzi», azért nem volt már nevelőre szüksége. Imre herczeg a tudományokban kiképezve, a jóban megerősödve volt s elég erősnek látszott arra, hogy maga szolgálhatott vezetőül az erényekben s a buzgó keresztény életben.

Szent Gellért nevelői működését befejezve visszavonult egy időre a bakonybéli kolostorba, honnét királyának bizodalma később a csanádi püspöki székre szólította. A mi Imre herczeg neveléséből még hátra volt, hogy jövőendő magas hivatalára, az ország kormányzására előkészüljön, e tekintetben atyja, a nagy bölcseségű és nagy tapasztalású király maga volt oktatója. Atyja oldala mellett tartózkodott ezentúl legtöbbet s ő bevezette az államügyek vezetésébe.

Felséges jelenség a történelemben eme két nemes léleknek, a királyi atyának és az ártatlan életű királyfinak példája. Együtt munkálnak az ujjonnan szervezett magyar haza jólétén, együtt

gondoskodnak a magyar egyház megerősítéséről. A királyi atyát az ország kormányzásának nehéz munkáiban az angyali lelkű fiúnak imádságai kísérik. Életük és cselekvésük a földön történik a szeretett magyar haza javára, de lelkük vágyódása az örök, égi hazára irányul s együtt virrasztják át az éjeket imádságban, együtt járnak el *Pannonia szent hegyére*, a hol István király kolostort és fényes templomot építtetett, hogy ott szent Márton egyházában imádkozzanak.

Ilyen alkalommal történt Imre herczeggel ama jelenet, mely az isteni kegyelem működését feltűnő módon mutatta nála. Midőn egykor Imre herczeg atyjával Pannonhalmára ment, hogy szokás szerint ott imádkozzék, a szerzetesek ünnepélyes menetben kivonultak a kolostorból a király és a herczeg fogadására s a hagyomány szerint arra a hegyre jöttek, melyet a nép azóta *Imre magaslatnak* nevez. Itt a jámbor lelkű király az őt megillető tiszteletet fiára hárítván, Imrét küldötte előre, hogy az üdvözlés neki szóljon. A szerzetesek sorban Imre herczeg elé járultak, ki őket az akkori kor szokása szerint csókkal üdvözölte s mivel szent ihlettől eltelve az Isteni kegyelem sugallatából mindegyiknek érdemét ismerte, az üdvözlés jeleit nem egyformán mutatta

ki, mert némelyiket csak egyszer, némelyiket háromszor, némelyiket ötször, legvégül pedig egy *Mór* nevű szerzetest hétszer csókolt meg. Csudálkozva látta ezt szent István király és sejté, hogy eme megkülönböztetésnek fontos oka van, azért mise után félre vonulván fiával, barátságos beszélgetés közt kitudakolá tőle, hogy miért nem egyformán osztotta az üdvözlő csókokat köztük? Mire Imre mindegyiknek érdemeit előadva elmondta, hogy melyik mennyi ideig volt az önmegtartóztatás erényében s annak megfelelően adta mindegyiknek az üdvözlő csókot, egyiknek többet, másiknak kevesebbet, arról pedig, a kit hétszer csókolt meg, azt mondá, hogy az egész életén át tiszta életet élt. Nyilván látta ekkor a király, hogy fiánál az isteni kegyelem sugallatta működött s ebből tudhatta csak meg mások életének titkát.

István király azonban még másképp is meg akart győződni, hogy fiánál csakugyan az isteni kinyilatkoztatás működött, azért midőn Pannónhalmáról eltávozott, néhány nap múlva két szolgálója kísérelében titkon visszament a szent hegyre, hogy a szerzeteseknek az imádságban való buzgóságát megfigyelje.

Éjnek idején jött oda a szent király, midőn a

szerzetesek a *Matutinumot* imádkozták s észrevétlenül bement a templomba. Az imádság végétével a szerzetesek nagyrészt aludni mentek s csupán azok maradtak tovább is virrasztva a templomban, kiket Imre többször megcsókolt s mindegyik a templomnak egy-egy félreeső szögletébe huzódva zsoltárokat imádkozott. Ekkor előlépett a király s mindegyikhez külön-külön odamenve, áldó szavakkal üdvözölte őket. Midőn a szerzetesek felismerték a királyt, a csendeséget megtörve egyenkint üdvözölték őt. Legutoljára Mór szerzeteshez ment, kit Imre hétszer csókolt meg s ez annyira bele volt mélyedve imádságába, hogy a királynak sem udvarias üdvözlésére, sem fenyegető szavaira nem válaszolt, hanem folyton imádkozott. Reggelre kelvén az idő, a szerzetesek közös ájtatosságra gyűltek össze, melyen a király is jelen volt.

Az ájtatosság végeztével a király próbára akarta tenni Mór szerzetes alázatosságát, azért valamennyinek hallatára sokféle dolgot vetett szemére, melyek a szerzetesi szabályokkal ellenkeznek, mintha ezeket Mór elkövette volna. A jámbor szerzetes egy szóval sem védekezett, hanem állhatatos alázatossággal szívében Istenhez fordult, a ki a szívek és vesék vizsgálója. S ekkor látta a

király, hogy fiának mondása e szerzetes jámborságáról valóban igaz s miután megmondotta, hogy csak próbára akarta őt tenni, nagy dicséretekkel halmozta el s főpapságra szemelvén ki, nemsokára a megüresedett pécsi püspöki székre nevezte ki.

II.

Imre herczeg a korban előrehaladva, a jámborságban is mindig fokozottabban haladt előre. Élete az önmegtagadás és a hősies erények csodálatos példáját mutatja. Királyi fény és élvezetek állnak előtte, de ő alázatosabb és szigorúbb életet él, mint akár a kolostor cellájában élő szerzetes. Megvetve a gazdagság által nyújtott élvezeteket, igen gyakran szigorú böjtöket tartott és csupán kenyérrel élt; midőn az imádság közt átvirrasztott éjek után fáradt teste nyugalmat kívánt, kemény deszkákon pihenteté ki bágyadt tagjait s önmagát sanyargatva, királyi öltönye alatt vezeklő övet vagyis *ciliciumot* hordott. Kegyes volt mások iránt, szigorú önmaga iránt s Isten iránt való szeretettől lángoló lelke az önfeláldozásban találta örömét.

Ez időben a nyugat-európai keresztény népek

mind sűrűbben kezdték látogatni a Szentföldet s Imre hercegnek is hő vágya támadt, hogy meglátogassa azokat a helyeket, melyeket Krisztus Urunk földi életével megszentelt s melyekről oly sokat hallott beszélni ama zárándokoktól, kik Magyarországon át vették útjokat s a magyar királyi udvarban vendégszerető fogadtatásra találtak. Eme zárándokok között, kik Magyarországon átutaztak, előkelő lovagok voltak, mint Vilmos angoulêmei gróf, Odó herceg, a verduni és angoulêmei apátok, Girald tanácsos és még számos magas állású egyén. Azonban bármily nagy vágyódást keltett is ezek elbeszélése Imre hercegben a Szentföld után, történeti adataink szerint a herceg ez óhajta nem teljesült, mert a körülmények megakadályozták őt a zárándoklásban.

Az ujjonnan megtért magyar népnek nagyobb szüksége volt arra, hogy az ő csodálatos erényeit, istenes nagy példáját napról-napra lássa, mintsem Imre hercegnek a zárándoklásra. Az ifjú herceg ugyanis szent és magasztos példát, fenséges erényeket mutatott népe előtt, mert nemcsak a parancsolatokat, de még az evangéliumi tanácsokat is követte, hogy Krisztus iránt való szeretetét megmutassa.

A Bakony aljában, nem messze a Balaton tavától, mészkőhegyen épült várat találtak a honfoglaló ősök, mely a rómaiak korában *Cimbriana* nevet viselt s midőn később Pannonia a frank birodalomhoz tartozott, *Weissbrunn* név alatt ismeretes, melyet a magyarok *Veszprémre* változtattak. A monda szerint Szwatopluk morva-tót király atyjának vára volt, de csakhamar nevezetes hellyé lett a magyar nemzet történetében is. E vár előtt dőlt el a kereszténység sorsa magyar földön, mert ott győzte le Szent István király még fejedelem korában a lázadó pogányok vezérét, *Koppányt*.

Halás kegyelet fűzte István királyt és családját Veszprémhez, ezért a király ott püspökséget alapított, Gizella királyné pedig fényes templomot építtetett, melyet gazdagon ellátott az isteni tiszteletre szükséges arany- és ezüst-edényekkel. Imre herczeg többször ellátogatott Veszprémbe, hogy ott az édesanyja által építtetett templomban imádkozzék. Midőn egykor ismét Veszprém közelében tartózkodott, késő este egy szolgája kíséretében titkon Veszprémbe lovagolt s azonnal a templomba ment, hogy senki által nem háborítva, az éjtel ott imádság között töltsen.

Midőn leborulva, csendben imádkozott s az

Szent Imre herczeg.

Isten iránt való forró szeretettől áradó lelke épen azon töprenkedett, hogy mit ajánlhatna fel Istennek, a mi előtte kedves volna, egyszerre egy rendkívüli csodálatos esemény történt. Ragyogó fény áradt el az egész templomban s ez isteni szózat hallatszott: «Dicső dolog a szüzesség, lelki és testi szüzességet kívánok tőled, ezt ajánld fel, ezen szándékban maradj meg». Ő azonnal kész volt erre, de nem önerejében bizakodott, hanem az isteni kegyelemhez menekülve így szólt: «Uram Istenem, ki a mindenséget látod, és az emberi gyengeséget segíted, ki elveszed a fejedelmek lelkét és rettenetes vagy a föld királyainál, teljesítsd bennem szándékozat». Az isteni kegyelem vigasztaló szózata őt azonnal megerősítette, hogy eme magasztos szándékát teljesíthesse.

Eme csodás jelenetet ő mindenkor titokban tartotta s szolgájának, ki ezt látta és hallotta, megparancsolta, hogy míg ő él, addig ezt senkinek el ne beszélje. Imre herczeg e meghitt szolgája még máskor is tanuja volt ilyféle csodálatos dolgoknak, miket ura parancsára titokban tartott s csak akkor beszélte el azokat, midőn Imre herczeg meghalt. Ekkor minden nyilvánosságra jött, mert a legendának szavai szerint «a drága edény

eltörött, a kenetek illata szétáradt s a titkok nyilvánossá lettek». Örök kár, hogy a fukar beszédű legendaíró nem jegyezte fel a többi csodás jeleket, melyekkel Isten e buzgó szolgáját még életében kitüntette. Imre herczeg el volt tökéelve, hogy Isten iránt való szeretetből egész életén át tiszta életet él, de eme szent fogadalmát a legnagyobb titokban tartotta.

Nemsokára erős megpróbáltatásnak vetette alá Isten az ő hív szolgáját, mely igen könnyen alkalmas lett volna arra, hogy föltett szándékától őt eltérítse, Imre herczeg azonban csodálatra méltó lelki erővel győzedelmeskedett minden akadályon.

Mivel Imre herczeg már tizenkilencz éves volt, édesatyja, ki mit sem sejtett fiának fogadalmáról, atyai szívének szeretetével akart gondoskodni fia jövőjéről s elhatározta, hogy fiát megházasítja s hogy hozzá méltó házastársat adjon, a legnagyobb körültekintéssel keresett ki a szomszéd fejedelmi családok sarjadékai közül Imre herczeg számára menyasszonyt. Történetíróink állításai szerint *II. Kresimir* horvát és dalmát király leánya volt az, kire a gondos atya választása esett.⁷

Imre herczeg fiúi engedelmességből kész volt

teljesíteni atyja óhajását, de teljesíteni óhajtotta Isten akaratát is, melyre magát fogadással lekötötte, azért a legnagyobb buzgósággal kérte Isten szent kegyelmét arra, hogy atyja iránt tartozó engedelmességen csorbát ne üssön. Isten meghallgatta az angyali ifjú könyörgését.

Az 1026. évben történt Imre herczeg esküvője, de házassága nem volt más, mint két istenfélő léleknek szövetkezése arra, hogy miként szolgáljanak minél buzgóbban Istennek s miként mutassák a lelki tisztasságnak minél ragyogóbb példáját. Imre herczeg rávette jegyesét is, hogy örök tisztaságot fogadjon Istennek s a jámbor szűz kész örömmel hajlott kérésére.

Itt valóban majdnem az emberi természetet felülmúló lelkierő nyilvánult a szent ifjú életében. Nagy és csodálatraméltó erény ez, mely méltó volt, hogy a halhatatlanság koronája díszítse azt, a kiben ez nyilvánult! Az isteni kegyelemnek nagy foka, az erős akaratnak s az Isten iránt való szeretetnek bámulatos hatalma tette azt, hogy a fiatal herczeg fogadalmát teljesítette. Csak testi élete volt már a földön, lelke s minden gondolata ott volt már azok között, kikről a szentírás azt mondja, hogy «kísérik a Bárányt, akárhová megyen» és «szenny nélkül vannak az

Isten királyi széke előtt». (Jel. 14. 4. 5.) Fényes nevű fejedelmi családnak sarjadéka volt s lemondott arról, hogy családja általa tovább terjedjen. Királyi fény és családi örömök várták, de ő testét szigorú böjtökkel s az önmegtagadás másféle cselekedetével sanyargatta, hogy földi örömök helyett egyedül csak mennyeiekben részesüljön. Szíve szeretetét nem mulandó földi tárgyak keltették lángra, hanem az örök szeretet tárgya, maga Isten, s olyannyira eltöltötte az minden gondolatát és vágyát, hogy földi érzelemnek ott helye nem maradt. Követte az Üdvözítőt, ki szűz volt maga is s ki a lelki és testi tisztaságot oly nagy tiszteletre emelte. Megvalósultak Imre herczegben is a szentírás szavai: «Oh mely szép a tiszta nemzetség fényességben! mert halhatatlan annak emlékezete, mivel mind az Istennél, mind az embereknél ismeretes». (Bölcs. 4. 1.)

Halála után istenfélő jegyese és hű szolgája, ki a veszprémi templomban tett fogadalmának szem- és fültanúja volt, vallomást tettek Imre herczeg eme nagy erényéről, melyet ő életében oly titokban tartott. Az édesatya, ki mit sem sejtett fiának csodálatraméltó fogadalmáról, azt hitte, hogy fia családi életét is biztosította már és szívében örömtől áradozva adott hálát Istennek kegyelméért.

A jámbor királynak még más messzeható tervei is voltak. Mintegy harmincz éve mult ekkor már, hogy az ország kormányzásának fárasztó gondjait viselte; századokra szóló nagy munkát végzett ő, mert egy országot rendezett biztos alapokra s egy nemzetet emelt a keresztény nyugati népek sorába. Éjt-napot egyggyé tevő fáradozás, testet-lelket emésztő gond volt István király élete nehéz idők tapasztalásai által megérlelt bölcseség övezte halántékait, de érzé, hogy a mindent elpusztító idő s a lázas tevékenység hatása alatt erői hanyatlanak s ekkor támadt benne a gondolat, hogy a koronát, melyet ő szerzett, melyre dicsőséget ő árasztott, még életében leteszi, hogy viselje azt fia, kinek nagyszerű erényei azon reményt kelték benne, hogy új fényt szerez arra.

Mielőtt e tervét megvalósította volna, föltárta bölcsesége kincstárát s egy kis könyvet írt fia számára a jó kormányzásról, melyben küzdelemteljes életének tapasztalatait s körültekintő és gondolkodó elméje által célravezetőeknek és helyeseknek ismert kormányzási elveit adja elő, hogy azok irányítóul szolgáljanak fia számára, leendő magas hivatalában.

Eme latin nyelven írt könyvecskéjének a czíme :

«*De institutione morum ad Emericum ducem*», vagyis «*Imre herczeghez intézett erkölcsi intelmek.*»⁸ Ez irat minden során Krisztus egyházáért való lángoló buzgalom, a szívnek gyengédsége és szeretete, a mély értelemnek ragyogása árad el. Egy nagy szentnek s egy nagy államférfiúnak műve ez, azért tiszteletből már rég időtől fogva belevették eleink a magyar törvénytárba s annak első könyvét képezi.

Mivel Imre herczeghez valának az atyai intelmek intézve, kétségtelen, hogy ő fiúi tisztelet és kegyelet ragaszkodásával fogadta lelkébe annak minden szavát; megismerhetjük ebből, hogy minő elvek hatották át Imre herczeg lelkét, de azonkívül, mivel általános érdekű szabályokat is tartalmaz e könyv, melyeket, mint első királyunk atyai oktatását, vajha mindenkor követett volna és mindenkor követne hazánk ifjúsága, azért röviden megemlékezünk itt annak tartalmáról is.

«Nem restellek, szerelmes fiam — úgymond előszavában a szent király — míg életben vagyok, neked tanításokat, parancsokat, buzgó tanácsokat adni, melyek szerint a magad és alattvalóid életét intézd, ha a Mindenható engedelmeiből utánam uralkodol. Te pedig igyekezzél szorgalmasan hallgatni atyád parancsaira az isteni bölcsesség ren-

delete szerint, mely Salamon ajkai által így szól: «Hallgasd meg, fiam, atyád parancsát..., hogy megsokasodjanak életed évei». E rendeletből megértheted, hogyha azokat, miket atyai buzgalommal parancsolok neked, megveted, a mi távol legyen tőled, nem lesz többé barátja Istennek és az embereknek».

«Gyermek vagy nagy gazdagságban születve, mindenféle gyönyörűségben dédelgetve és nevelve, nem ismered a hadjáratok súlyos fáradságait, az idegen népek becsapásait, mikben én már majdnem egész életemet fölemésztettem. Itt az idő már, hogy elhagyd a puhaság párnáit, melyek téged együgyűvé és kényessé tennének, a mi az erények eltékozlására, a bűnök táplálására és a parancsok megvetésére vezetne, hanem keményítsd meg lelkedet, hogy értelmed figyelmes legyen azokra, amiket parancsolok».

A szent király intelmei között első helyen áll a katolikus *hithűségre* való buzdítás. «Parancsaink között, úgymond, az első helyet foglalja el a szent hit. Mindenekelőtt parancsolom, tanácslom, javaslom, kedves fiam, ha tiszteletben akarod tartani koronádat, oly gondnal és éberséggel tartsd meg az apostoli és katolikus hitet, hogy minden istenadta alattvalódnak példányképe légy

s az egyháziak méltán nevezhessenek igazi keresztény férfiúnak..., mert a kik hamis tanokat hisznek vagy hitőket nem ékesítik jó cselekedetekkel, mivel a hit cselekedetek nélkül holt, sem itt nem kormányozhatnak becsülettel, sem az örök élet koronáját el nem nyerik. Ha pedig megtartod a hit pajzsát, bírod az üdvösség sisakját is. Ily fegyverekkel sikeresen fogsz küzdeni minden látható és láthatatlan ellenség ellen. (c. I.) Kiterjeszkedik ezután a hit egyes ágazataira szent Athanáz hitvallása szerint s inti, hogy ne pártolja az eretnekeket, kik a nemzetben az egyház zsenge sarjadékát elpusztíthatnák.

Mivel a hithűség az egyházhoz való ragaszkodásban nyilvánul, azért mondja a szent király: «A hit után a második helyet foglalja el az egyház, melynek magvát Krisztus vetette el, azután a szent apostolok és atyák átültették, ápolták és az egész földkerekségén elterjesztették... Ez, kedves fiam, országunkban még fiatalnak és gyengének mondható, azért óvatos és bölcs örökre van szükség, nehogy azon jó, melyet az isteni kegyelem végtelen irgalmából nekünk érdemetlenül adományozott, a te gondatlanságod, restséged és hanyagságod folytán lerontassék és megsemmisíttessék. A ki az egyház méltó-

ságát kisebbíti vagy lealázza, az Krisztus testének megcsónkítására törekszik... Ezért, fiam, buzgó igyekezettel kell gondoskodnod, hogy az egyház napról-napra növekedjék s kárt ne szenvedjen». (c. II.)

Az egyház szolgálói iránt való tiszteletet lelkére köti fiának s azt mondja: «A királyi trónt a püspökök rendje diszíti. Kedves fiam! ők legyenek tanácsadóid; őrizd meg őket, mint szemedfényt; ha az ő jóindulatokat bírod, ne félj elleneidtől; ha ők örködnék fölötted, biztonságban leszel. Az ő könyörgésük minden dologban ajánlani fog téged a mindenható Istennek... az ő közbenjárásuk által töröltetnek el az emberek vétkei. Ha őket tökéletesen szereted, magadat kétségtelenül megoltalmazod s országodat tiszteletreméltóan kormányzod. Az ő kezökbe tétetett a kötési és a bűnöktől való feloldozási hatalom; örök rendeletet adott számukra Isten s nevének és szent dolgainak szolgálatára avatta fel őket s megtiltotta azok meggyalázását, a jámbor Dávid király szavaival mondván: «Ne bántások az én fölkentjeimet». Az bántja pedig az Isten fölkentjeit, a ki az isteni és kánoni rendelkezés ellenére a fölszentelt férfiakat hamis vádaskodással beszennyezi és a nyilvánosság elé hur-

csolja. Mindenkép megtiltom, fiam! hogy ezt tedd, ha boldogul akarsz élni s országodat megakarod becsülni, mivel e dolgok által különösen megbántódik Isten. Ha megesnék mégis, hogy valaki ezek közül, a kikről szó van, feddést érdemelne, a mi távol legyen, intsd meg őt az evangélium szerint háromszor-négyszer négyszem közt. S ha ekkor vonakodnék tanácsodra figyelni, történjék vele az ige szerint: Ha téged meg nem hallgat, mondd meg az egyháznak. Ha te e rendet megtartod, koronádat dicsően felmagasztalod». (c. III.)

Inti fiát a szent király arra, hogy alattvalói iránt legyen kegyes és szeliden bánjék velük. «Az ország negyedik dísze, úgymond, a főurak, ispánok és vitézek hűsége, ereje, tevékenysége, nyájassága, előrelátása; ők az ország erősségei, a gyengék oltalma, az ellenség visszaverői, a határok tágitói; ezek, fiam! a te anyáid, testvéreid. Senkit közülök ne tégy, ne nevezsz szolgádnak; ők harczoljanak érted, de ne szolgáljanak. Harag, kevélység, irigység nélkül, békésen, alázatosan, szeliden uralkodjál fölöttük, eszedben tartván, hogy az emberek mind egyenlők s hogy semmi sem aláz meg inkább, mint a gőg és irigység s semmi sem emel fel jobban, mint az

alázatosság. Ha békeszerető lész, akkor neveznek igazán királynak, a király fiának és mindnyájan szeretni fognak. Ha haragos, kevély, irigy, czivakodó lész és az urakat lenézed, akkor a vitézek ereje meggyengíti királyi méltóságodat s másé lesz országod. Ezért az erény szabályaival kormányozd az urak életét, hogy szeretetre lelkesülve, királyi méltóságodhoz ragaszkodjanak s kormányzásod mindig békés legyen». (c. IV.)

Az igazságszolgáltatásra vonatkozólag azt tanácsolja a király fiának, hogy szeresse az igazságszolgáltatást és legyen türelmes. «Valahányszor főbenjáró vagy más nagyobb ügy kerül ítélőszéked elé, ne türelmetlenkedjél, ne esküdözzél, hogy a vádlott majd meglakol, — hisz az ily eskü amúgy is törékeny, mivel a meg gondolatlan fogadást meg kell szegni, — ne siess magad ítéletet mondani, nehogy a hozzád nem tartozó jelentéktelen ügyek elintézése által királyi méltóságod csorbát szenvedjen, hanem bizd az ügyet az illető bírakra, végezzenek vele törvény szerint. Félj birónak lenni, örvendj igazi királynak lenni és neveztetni. A türelmes királyok uralkodnak, a türelmetlenek pedig zsarnokoskodnak. Midőn valamely illetőségedhez tartozó ügy kerül eléd, türelemmel és irgalommal íteld

meg azt, hogy koronád dicséretes és tisztelt legyen». (c. V.)

Ajánlja, hogy az idegenek s érdeemes jövevények iránt, kik honunkban megtelepedtek, legyen jóindulatú (c. VI.); tanácsot csak tapasztalt, élemedett korú, okos és jámbor emberektől kérjen, kik «koruk és bölcseségüknel fogva arra alkalmasak». (c. VII.)

Különösen saját példáját s elődjeinek dicséretes szokásait köti lelkére fiának a szent király, midőn mondja, hogy «az ősoket követni, a tisztesszülőket utánozni a legfőbb királyi ékességek közé tartozik, mert a ki elődjeinek végzéseit megveti, az Isten törvényeit sem tartja meg... Ezért, szerelmes fiam! atyádnak rendeletei mindenkor szemeid előtt legyenek... Szokásaimat, melyekről látod, hogy a királyi méltósággal megegyeznek, minden habozás nélkül kövesd. Nehéz lenne neked ily természetű országon uralkodnod, ha csak az előtted uralkodó királyok szokásait nem követnéd. Vajjon melyik görög kormányozná a latinokat görög módon s melyik latin a görögöket latin módon? Kövesd tehát szokásaimat, hogy a tieid között kiválónak tartassál s az idegenek előtt dicséretre légy érdeemes». (c. VIII.)

Hathatósan buzdítja a szent király fiát az

imádságra, mert «a folytonos imádság, úgymond, megtisztít a bűnöktől. Ezért, fiam! valahányszor a templomba sietsz, hogy Istent imádjad, mondd mindenkor Salamon királlyal: «Áraszd ki Uram! a bölcseséget fölségednek trónjáról, hogy velem legyen és velem munkáljon, hogy tudjam mindenkor, mi kedves előtted. És ismét: Uram, életnek Istene! ne hagyj engem gonosz gondolatban; **óvj** meg a főnhéjázástól és a gonosz kívánságot fordítsd el tőlem... Imádkozzál azért is, hogy a henyeséget és bárgyúságot tőled elűzze s az erények koronáját **juttassa** neked, mi által látható és láthatatlan ellenségeidet legyőződ, hogy biztos és ment légy beütéseiktől s alattvalóiddal együtt békével végezhesd életedet». (c. IX.)

Végezetül az erények különféle neveit hozza emlékezetébe és ajánlja: «A király jámbor, könyörületes és egyéb erényekkel ékesített legyen. A gonoszlelkű és kegyetlenséggel fertőzött király hiába nevezi magát királynak, csak zsarnoknak nevezendő. Azért tehát, szerelmes fiam, szívem gyönyörűsége, jövő nemzedék reménye, kívánom, parancsolom, hogy mindenenk iránt kegyességgel viseltessél, necsak rokonaid, fejedelmek és vezérek, necsak szomszédjaid és alattvalóid, hanem

az idegenek iránt is, kik hozzád jönnek; mert a kegyesség cselekedete a legnagyobb boldogságra vezet. Légy könyörületes mindazok iránt, kik erőszakot szenvednek... légy türelmes nemcsak a hatalmasok, hanem **az ügyefogyottak** iránt is; légy végre erős, nehogy a jó szerencse elkapason s a balsors leverjen; légy alázatos, hogy Isten téged felmagasztaljon itt és a jövő életben; légy szerény;... légy szelid;... légy tisztelet-tudó;... légy szemérmes...» Ajánlja az erényeket a király azért, mert «ezek nélkül sem itt nem uralkodhatik, sem az örök hazába el nem juthat». (c. X.)

Ezekre terjedtek ki Szent István király atyai intelmei. Nem is sejté a szent király, hogy a ki számára atyai szeretetének melegségével azokat megírta, annak nem lesz alkalma azokkal szeretett népét boldogítani. Ő a legjobbat remélte, de a sors könyvében máskép volt megírva.

III.

Szent István királynak gyakorlatilag megmutatott s atyai intelmeiben írásba is foglalt bölcs oktatásait Imre herczeg a fiúi tisztelet és minden

jóra való hajlandóság készségével véste elméjébe és szívébe. A királyi atya minden nap jobban meggyőződött, hogy népe bölcs és szent uralkodót nyer szeretett fiában.

István király a hosszú időn keresztül való kormányzás nehéz munkájában és küzdelmeiben kifáradva, egészségében megrendülve, erőiben meggyengülve elérkezettnek látta az időt, hogy letegye a dicsőséggel viselt koronát s átadja azt a legszebb reményekre jogosító fiának. Imre herczeg kész volt engedelmeskedni az atyai óhajtásnak, noha akkor is, midőn a csillogó földi korona állott előtte, szíve vágyai nem a mulékony koronára, hanem a mennyei dicsőség koronájára irányultak s midőn kiválasztva volt a magyar trónra, mely dicsőség és ragyogásban nem áll hátrább a többinél, lelke előtt az isteni Bárány trónja lebegett s az elé vágyakozott.

Szent István király az ország főembereivel tanácsot tartván, előadta nekik tervét, hogy az uralkodást letéve, fiát még életében megkoronáztatva, az uralkodást teljesen reábízza, maga pedig még hátralevő napjaiban a világtól elvonulva, egyedül Istennek szenteli idejét. Az ország rendei megnyugodtak a király akaratán s elfogadták tervét, mert szent Imre herczegben a bölcs,

igazságos és szentéletű király méltó utódját látták s erős reményük volt, hogy atyját kellően tudja pótolni. Az ünnepélyes koronázást az 1031. évi szeptember hó 2-dikára tűzték ki.

Megkezdték mindenfelé az előkészületeket, hogy minél fényesebben történjék a koronázási ünnepély s minél emlékezetesebb legyen ama nap, melyen az általánosan szeretett herczeg halántékait a szent korona övezi. Közeledett már szeptember hava s az egész ország a boldog királyi atyával együtt örömtől áradozott, várva a napot, melyen az új királyt üdvözölheti. Senki sem sejté, hogy a várva-várt örömnap országos szomorúság és gyász napjává válik. A Gondviselés intézkedései kifürkészhetetlenek!

Augusztus 24-én, nyolcz nappal a koronázás előtt, Imre herczeg hirtelen rosszul lett.⁹ Az orvosi tudomány minden iparkodása, az egész nemzetnek buzgó imádsága, az atyának aggódó örködése, szeretete s Istenhez esdő fohászhai nem valának képesek őt az életnek megtartani. Állapota mindig rosszabbra fordult s a koronázásra kitűzött napon, szeptember 2-án ártatlan lelkét visszaadta Teremtőjének.¹⁰

«Az örök végzés intésére, melynek minden alá van rendelve, mondja a legenda bánatos

szava, Urunk születése után 1031. évben fölcserélte romlékony életét az örökké tartandóval, hogy az egek lakói közt lenne társalkodása.» (Hartuicus.) Mielőtt a földi korona ékesítette volna fejét, a mennyei koronával lett feldiszipve! Egyik régi magyar codex, melyet eredeti helyesírása szerint idézünk, így szól: «Elöl vewee az zent kyralnak akarattyat wr istennek akarattyat, es zyz zent ymre kyralt hamar annak előtte ky vewee a vylagbol, mert olyan zeplótelen és myndden yozagos mywelkódehnek patykayaat meltoob vala menyorzagban ffe magasztathny, honnem ez halando vylagon kyrallyaa emelny. Inkab yllety vala az nemes kencho Christusnak tarhazaban helhoztetny honnem kylemb kylemb ez vylaghy gondoknak myatta meg feytethny. De mykora hallotaak volna az zent kyral ffeanak halalaat mondhatatlan nagy keserwseegh, banath es syralom tamada mynd cz egheez orzagghan, nagyobb keddeegh az ew eedes zyleynek».¹¹

A koronázási ünnepély helyett gyászszertartásra gyülekezett a nép *Székesfehérvárra*, hol a reményeit vesztett királyi atyának kesergése s az egész nemzet mély szomorúsága között tették le Imre herceget örök nyugalomra a Boldogasszony templomának kriptájába. Később (1344)

Domonkos székesfehérvári prépost a következő latin felirattal jelölte meg koporsóját:

Hic divi Stephani quondam sanctissima proles
Dux Emericus — noscitur esse satus.¹²

(Itt van Szent István fia, a szentéletű Imre
Herceg hamvainak szent nyugodalmi helye.)

Leírhatatlan volt a nemzet keserve, még inkább szent István király atyai szvének fájdalma. Isten kifürkészhetetlen intézkedésébe ugyan belenyugodott, de a fájdalomtól megtörve súlyos betegségbe esett, melyből hátralevő életében többé teljesen ki nem gyógyult. Atyai fájdalmai csak akkor enyhültek; midőn fia sírjánál különféle csodajelek tüntek fel, melyek nyilván mutatták, hogy Isten az új magyar hazát egy nagy szenttel ajándékozta meg, ki vigasztalása és égi oltalmazója lesz a nemzetnek, dicsősége az ifjú magyar egyháznak.

Mint rendkívüli dolgot kell még felemlítenünk hogy szent Imre neje is, ki vele együtt szűzi életet élt, férje halála után a hetedik napon elhunyt. Hű követője volt szent Imre erényeinek az életben, követője lett a halálban is.¹³

Végére értünk szent Imre herceg ártatlan élete történetének. Korán letört lilomszál volt s

ravatalára könnyezve borult le az ifjú magyar haza, mert egy nemzet legszebb reményei szálltak vele sírba.

Csak azon egy vigasztalása maradt a gyászoló hazának, hogy az ifjú szent, ha e földön nem kormányozható, az égből folyton oltalmazza azt.

IV.

Isten mindjárt szent Imre halálakor csodálatos módon nyilatkoztatta ki, hogy őt az üdvözültek boldog seregébe vette fel.

A legenda elbeszélése szerint abban az órában, midőn szent Imre meghalt, *Özséb*, a palesztinai *Caesarea* érseke, ki papjaival és hiveivel épen körmenetet tartott, a magasságban egyszerre az angyalok kellemes énekét hallotta s midőn szemeit felemelte, látta az angyalok seregét az égbe szállani s felülről azon szózatot hallotta, hogy szent Imrének, a magyar király fiának lelkét viszik nagy öröm között a mennyei hazába. *Özséb* imádságára ugyanezen látomás és ugyanezen angyali ének ismétlődött egy főesperesnek is, kinek az érsek azt elbeszélte. Mindezeket szent Imre legendájának írója, midőn az

1110. év körül *Kálmán* király uralkodása idejében *Álmos* herczeggel *Konstantinápolyban* tartózkodott, egy caesaraei kanonoktól hallotta, ki azokat szent Özséb érsek életeseményeinek leírásában olvasta.

De Magyarországban is Székesfehérvárott szent Imre eltemetetésének harminczadik napján annyi nagyszerű csodával tüntette ki Isten az ő sírját, hogy e nap nem a gyász, hanem az öröm napjává lőn, mert azoknak mindenfelé hire terjedvén, a bánatos nemzet felvidult s maga a kesergő atya is hálát adva Istennek nagy kegyelméért, örömmre derült.

Szent Imre sírjánál a csodák oly gyakoriak voltak, hogy a legenda írója mint köztudomású dolgokra hivatkozott rájuk. Az egyház egyszerre ugyan nem nyilatkozott, hogy őt ünnepélyesen szenteinek sorába iktassa, de a hívő nép bizalma és kegyelele már jóval előbb szentnek ismerte őt el, mert minden alkalommal, midőn sírjánál imádkozott és pártfogásáért esedezett, meghallgatást nyert.

A székesfehérvári templomban, kivált *Nagyasszony*¹⁴ napján, az ország minden részéből nagy számmal érkeztek hívő magyarok s ők mind meglátogatták szent Imre sírját, hogy benne

a magyar egyház első virágát köszöntse. A kiknek lelkét a fájdalom epesztette, a kiket szerencsétlenség sújtott, sorvasztó bánatukkal, nyomorúságuk és bajaiknak terheivel, bizalommal mentek imádkozni, enyhülést és orvoslást keresni az ifjú szent sírjához s mind többen távoztak onnan megvigasztalódva és megkönnyebbülve.

Eme csodáknak híre mindig jobban terjedvén, végre maga az egyház is nyilatkozott és tiszteletét bevitte a templomokba, midőn őt a szentek sorába iktatta. Eme nagy esemény az 1083. évben történt, szent *László* király uralkodása alatt, a mely évben szent István király is a szentek közé lett sorozva.

A szentté nyilvánítás alkalmával az akkori szokás szerint az elhunyt szent koporsóját felnyitották. Imre herczeg földi maradványainak ünnepélyes fölemeltetését nagy csoda előzte meg, melyet szent Imre legendájának írója részletesen elbeszél.

Élt akkor Németországban egy *Konrád* nevű ember, ki úgy el volt merülve mindenféle utálatos vétkekbe, hogy lelkileg a napok óta már sírban rothadó hullához hasonlított. Ámde az, a ki Lázárt halottaiból feltámasztotta, naponkint feltámasztja a bűnösöket lelkileg, azért ezen bű-

nős embert sem hagyta vétkeinek mélységében elveszni, hanem lelki szemeit a bánat által felnyitotta, hogy nyomorúságát megismerje. Konrád Rómába ment Krisztus földi helytartójához, az akkor uralkodó *VII. Gergely* pápához s előtte vétkeit feltárván, bűneiről feloldozást és vezeklésül üdvös penitenciát kért. Vétkeinek sokasága és szörnyű nagysága fölött a pápa elcsudálkozván, némi gondolkozás után vezeklő övet nyujtott át neki s hogy az minél szorosabban álljon testéhez, Krisztus őt sebének emlékére őt vasbilincsel övezte azt körül s elvégzett gyónásáról levelet adott át, melyet saját pecsétjével lepecsételt. Meghagyta ezután, hogy járja be mindama helyeket, hol a szenteknek hamvai nyugszanak, mindaddig, míg a szentek közbenjárására az isteni kegyelem őt meg nem szállja. Az isteni kegyelem látogatásának pedig az lesz a jele, ha a vasbilincsek maguktól lepattannak és a vezeklő öv darabokra szakad, a levélről pedig az írás magától eltűnik.

Konrád elutazván, igen sok szent helyet bejárt már, végre pedig Jeruzsálembe ment Krisztus sírjához, hogy tőle kérjen irgalmat, a ki a töredelmes bűnbánókat megvigasztalja és megsegíti. Ámde a szent városban sem mutatta még Isten

az ő irgalmát, mert azt akarta, hogy az szent Imre dicsőségére és felmagasztalására legyen fenntartva.

Utazásai közben hallotta Konrád szent István magyar király hírét, kinek sírjánál naponkint különféle csodák történtek, azért eljött Székesfehérvárra, hol szent István ugyanazon templomban volt eltemetve, melyben szent Imre. Mivel pedig a szent király közbenjárására Isten gyakori csodákat tett, azért Konrád magában fogadást tett, hogy addig nem mozdul el a templomból, míg szent István közbenjárásának hatását az Úr még nem mutatja. Midőn így körülbelül esti hat óráig a templomban volt, a nagy fáradtság és lelki megtörődés következtében elszunnyadt a templomban. Ekkor megjelent neki álmában szent István s így szólt: «Kelj fel s az én érde-meimben ne bizzál, mert nem vagyok elég arra, hogy érted közbenjárjak. Menj el azonban fiamnak, szent Imrének sírjához, ő lesz közbenjáród. Ő az, a ki szüzességben Isten tetszését megnyerte, az ő öltözte nincs megfertőztetve; ő követi a Bárányt, bárhová megy; ő azok közül való, kik Isten trónja előtt új éneket énekelnek, melyet senki más nem énekelhet, csak az, a ki szűz». Fölébredvén, abban az órában tüstént szent Imre

sírházhoz sietett s midőn ott leborulva imádkozott, a vasbilincsek hirtelen szétpattantak s a vezeklő öv darabokra szakadva földre esett.

A templomban jelenlevők elcsudálkoztak a nagy zörgésen s midőn a tényállást megtudták, az egész nép és a papság *Fábián* kancellárral,¹⁵ ki a templom igazgatója volt, köréje gyülekezett. Konrád ekkor előmutatta a pecsétetes levelet, melynek pecsétje magától széttörött s midőn azt megvizsgálták, látták, hogy az írás nyomai eltűntek róla. A templomban levők erre mind hálát adtak Istennek s magasztalták szent Imrét és hogy ily nagy csodának jótéteménye emlékezetes legyen, mindarról, a mit láttak és hallottak, értesítették az akkor uralkodó szent László királyt, az ország összes püspökeit és főembereit.

László király erre összehívta a püspököket és főurakat Székesfehérvárra, hogy az egyház is ünnepélyesen szentnek nyilvánítsa azt, kit Isten már szentnek nyilvánított annyi nagy csoda által.¹⁶ A király és a nép három napon át böjtöt tartott, azután november hó 5-én fölverték szent Imre holttestét és ünnepélyes hálaadó istentiszteletet tartottak.

Az egész ország örömtől áradozott, mindenfelé felhangzott szent Imre dicsőítése s hálát

adtak Istennek a nagy kegyelemért, hogy a magyar nemzetet ily nagy szenttel ajándékozta meg s ily nagy jótétéménnyel tüntette ki.

V.

Nagy öröm volt a magyar nemzetre Imre herceg szentté nyilvánítása, azért tisztelete, mely már előzőleg is megvolt, akkor általánossá lett az egész országban.

A nemzet fiatalságának égi pártfogója, a keresztény magyar ifjúnak magasztos eszményképe lett ő és szentté avatása után nemsokára a magyar egyház törvénye külsőleg is ünnepet rendelt tiszteletére. Az 1092. évben tartott *szabolcsi* zsinat az egész országra kötelező ünnepek közé felvette *szent Imre* ünnepét is. S úgy látszik, sok ideig két emléknapot tartott a magyar egyház az ő tiszteletére, mert egy 1424. évből származó *Breviarium* nemcsak november 5-dikét, a mely napon a szentek sorába iktatták, említi szent Imre ünnepéül, hanem szeptember 2-dikát, mint halálának napját is, az ifjú hitvalló emlékére szenteli.¹⁷ Általános ünnepe azonban november 5-dikén volt.

Eme napot országos ünnepül rendelték nemcsak a szabolcsi, hanem a későbbi zsinatok is. Így II. Ulászló király idejében az *esztergomi tartományi zsinat* és a *nyitrai megyei zsinat* elrendelték, hogy november 5-dikét, mint szent Imre ünnepét, mindenki megtartsa s a szolgálai munkától az nap épen úgy tartózkodjék, mint vásárnapokon.

Szent Imre új nevet vitt a szentek névsorába s nevére Magyarországon azonnal szentté avatása után keresztelni kezdtek és királyaink közül is viselte egy e nevet. Szent Imrének különösen nagy tisztelője volt Eufrozina, III. Béla királyunk anyja, ki *Székesfehérvárott* szent Imre tiszteletére monostort építtetett a johannita-rendi lovagok számára. Ugyancsak szent Imre tiszteletére alapította több jámbor lelkű birtokos ember a tatárjárás után a *tuuli* vagy másként *teuli* prépostságot a pécsi egyházmegyében, melyet IV. Kelemen pápa különös jóakarattal, kiváltságokkal halmozott el.¹⁸

Számos helyen építettek templomot szent Imre tiszteletére s manap is több templom tiszteli védőszentjéül őt, azonkívül több helység keletkezett, melyeket szent Imréről neveztek el. Ezek közül, mint hazai történelmünkben is előfordul

helyeket, különösen négyet említünk fel. Bihar-megyében van egy kis falu, *Hegyköz-Szent-Imre*, mely a hagyomány szerint még szent István alatt keletkezett. A szent király, fiának Imre hercegnek halála után, hogy az ő kedves emlékét egy ájtatos alapítvánnyal is megörökítse, e falu helyén templomot és kolostort építtetett, melyet Imréről neveztek el. Később, midőn több helység keletkezett, mely szent Imre nevét vette fel, megkülönböztetésül ezt Hegyköz-Szent-Imrének nevezték.

A bérczes Erdélyben három történelmi nevezetességű hely viseli az ifjú magyar szent nevét. Az egyik *Csik-Szent-Imre*, melynek lakói a hadiszolgálatot teljesítő székely határőri ezredek népéhez tartoztak. A másik *Maros-Szent-Imre* Alsó-Fehérmegyében, mely a középkor egyik legnagyobb hőséne, a nagy Hunyadi Jánosnak diadaláról nevezetes. A harmadik *Görgény-Szent-Imre* Maros-Tordamegyében, az ott lévő vadászkastély hosszú ideig az erdélyi fejedelmek kedvelt tartózkodási helye volt. Legutóbb pedig e hely, mely az első magyar király ifjan elhunyt fiának nevét viseli, szintén egy korán elhunyt magyar királyfinak volt vadászkastélya és időnkint tartózkodási helye. Nyolcz század választá el egy-

mástól a két királyfit, mindkettő idő előtt elhunyt, mindkettőnek sírjánál egy kesergő királyi atya és a gyászba borult nemzet állott. Immár a történelem őrzi mindkettőnek emlékét s mennyire különböző érzelmek ébrednek lelkünkben emléköknél!

Szent Imre tiszteletére vonatkozólag az újabb idők történetéből örvendetes jelenségül kell fel-
említenünk, hogy az ifjú magyar szent égi pártfogása alatt ifjúsági egyesületek is keletkeztek. Ez ifjúsági egyesületek között fel kell említenem a győri nagyobb papnevelő-intézet növendékeinek *Szent-Imre-Egyesületét*, mely az ifjú leviták irodalmi önképző-köre s már mintegy félszázad óta áll fenn.

Szélesebb körű ifjúsági egyesület a budapesti egyetemi hallgatók *Szent-Imre-Egyesülete*, mely lelkes buzgalommal gyűjti maga köré a nemzet művelt ifjúságát, hogy az ifjú magyar szent példája után indulva, ápolja s az életbe átvigye a vallásosság és hazafiság magasztos eszményeit.

Örvendetes jelensége az utóbbi éveknek, hogy katolikus középiskoláink közül mindinkább többen megünneplik szent Imre névünnepét, sőt Erdélyben hivatalosan is az összes katolikus középiskolák ifjúságának védőszentjévé nyilvání-

tották az ifjú magyar szentet s ünnepét kiváló fénnel ülik meg.

Dicséret érte azon lelkes vezetőknek, kik megértették az idők intő szavát s megjelölték a helyes ösvényt az ifjúság előtt, dicséret azon lelkes ifjúságnak, mely a vallásért és hazáért való lelkesedéssel s az ősi erények tiszteletével törekszik az ifjú magyar szent nyomdokaiba lépni. Az ő példája után indulva, égi pártfogása alatt haladva, nem kell félnünk semmi veszélytől, mert szent István szavai szerint, megtartva a hit pajzsát, bírva az üdvösség sisakját, sikeresen fog a magyar küzdeni minden látható és láthatatlan ellenséggel.

II. RÉSZ.

SZENT IMRE PÉLDÁJA.

SZENT IMRE életét nemcsak azért írtuk le, hogy benne a magyar ifjú kegyeletének és vallásos tiszteletének tárgyát kiemeljük, hanem hogy az ifjúság példányképet lásson maga előtt azon erényekben, melyek szükségesek nála, hogy önmagának s a szeretett magyar hazának becsületére váljék s hogy jelenleg földi, majdan pedig örök boldogságát elérje.

Szent Imre élete magasztos eszménykép, méltó arra, hogy minden magyar ifjú kövesse állapotának és körülményeinek megfelelően. Megtanít ő szeretni Istent és hazát, követni az erényt, kerülni a bűnt. Neve fényt és dicsőséget áraszt hazánkra, melyből eredt s melyben élt, tettei rendkívüliek, melyek csodálatunkat és tiszteletünket keltik fel, életében feltáruznak az erények, melyek világító ösvényként szolgálnak s rokon-

szenves egyénisége hívólag inti a szépre és jóra fogékony ifjú elmét és szívet.

Csak néhány erényt s néhány szembeötlő intelmet irunk ide, melyekre az ifjú szent élete általánosan mindenkit figyelmeztet s bár minden magyar ifjú megszívlelné és követné azokat!

I.

AZ IFJÚKOR HELYES FELHASZNÁLÁSA.

Az ifjúkor a legszebb idő, az élet tavasza, telve a jelen örömeivel, a jövő kecsegtető reményeivel. S mily mondhatatlan nagy kár, hogy sok ifjú e legszebb idejét oly helytelenül fogja fel s oly rosszul használja!

A Bölcsesség könyvének szavai szerint a könynyelműség és léhaság tévesen fogva fel az ifjúság idejét, így szól: «Jertek éljünk a jelenvaló jókkal és élvezzük gyorsan, a mi teremtetett még az ifjúkorban. Drága borral és kenetekkel töltözünk és ne múlják el tőlünk az idő virága. Koszoruzzuk meg magunkat rózsákkal, mielőtt elhervadjanak». (Bölcs. II. 6. 7. 8.) Keresztény ifjú! ne e téves felfogás szerint élvezd ifjúságodat. Úgy használd fel, hogy valódi élvezetet és

maradandó előnyöket nyújtson. Nem csupán silány, mulandó földi élvezekért vagyunk a világon. Magasztos és szent czélt tűzött elénk az Alkotó, oly czélt, mely a földi étellel nem fejeződik be mert a földi élet után örök élet kezdődik. A halhatatlanság felséges tudatát oltotta belénk a Teremtő, hogy a földi lét szűk határaiból fölemeljen magához. Az örök Isten a mi végczélunk, azért int bennünket e szavakkal: «Emlékezzél meg Teremtődől ifjúságod napjaiban». (Péld. 12. 1.)

Szent Imre ifjú volt, gazdag királyi család gyermeke, előtte állott a világ mindenféle örömeivel és kincseivel, élvezhette volna a múltó földi élvezeteket tetszése szerint. Ő azonban nem hagyta magát elcsábíttatni a hiú örömek által, nem hagyta magát rászédetni s komoly hivatásától eltéríttetni a silány anyagi élvezetek által. Egy perczre sem téveszté szemei elől azon nagy igazságot, hogy *Istentől vagyunk és Istenért vagyunk*. Kisded korától fogva híven szolgált Istennek és földi vágyak nem térítették le az erény útjáról soha. Istenért kész volt feláldozni mindent.

Keresztény ifjú! ha helyesen akarod felhasználni ifjúságodat, szenteld azt Istennek s ne feledkezzél el soha végső célodról, örök rendeltetésedről.

Az ifjúkor az *élet legbecsesebb ideje*, s erőink eme legjavát és eme legbecsesebb kincsünket kell Istennek szentelni. Mily helytelen volna, ha legszebb korodat hiábavaló múltó élvezetekre pazarolnád s élted romjait akarnád Istennek ajánlani. Nem gunyos játék volna ez? S ha az ifjúkort nem használod fel helyesen, marad-e később időd arra, hogy azt helyesen használhasd. Az élet tavaszában mily sokat szólít el a halál. Azért helyesen írja már a pogány római bölcsész, Seneca is Luciliushoz intézett levelében a következőket: «Mig az életet halogatjuk, eltűnik. Minden idegen ránk nézve, egyedül az idő a mienk. Egyedül eme mulékony dolog birtokára vagyunk utalva». (Epist. I.) Eme mulékony birtokodat tehát örök czélodra jól fel kell használnod.

Szent Imre boldog lett, mert korán, már ifjú korában kezdett Istennek szolgálni; később nem lett volna erre ideje. Ő benne is ép olyan volt az emberi természet, mint másban; neki is önmegtagadásba és fáradtságba került legyőzni a könnyelműségre való hajlamot, előtte is ott volt a küzdelem, de erős elhatározással haladt örök rendeltetése pályáján.

Az ifjúkor *az élet legfontosabb ideje*, ettől függ a későbbi kor, azért nagy kár volna, ha ezt a

bűnök szolgálatában pazarolnád el. A milyen az ifjúság, olyan lesz az öregség. «Az ifjú az ő útja szerint, midőn megvénül, sem távozik el attól.» (Péld. 22. 6.) Az ifjúkorban képződnek a szokások s azok később is megmaradnak. Az ifjúság rendszerint telve reményekkel és tervekkel; e reményeknek azonban nemcsak a földi életre és jólétre, hanem a mi ezeknél felségesebb és becsesebb, az örök életre is kell irányulniok.

De talán azt mondod magadban: «Vajjon ifjúságomat, életem legszebb idejét, mely oly hamar elmulik, ne élvezzem?» Igenis élvezd. Isten akarja, hogy örülj ifjú korodnak, azért adta az ifjúi vidámságot lelkedbe. Ámde élvezeted legyen mindig nemes és tiszta s a legnagyobb gyönyört épen az erény virágai adják. Isten a vétkes örömek mérgét tiltotta meg, a méreg pedig fájdalmat és halált okoz, még ha édes is.

Szent Imre is örvendett ifjú korának: az imádság volt öröme, az erényekben való haladás volt időtöltése. Neki is voltak reményei és szorgalmas tanulás s lankadatlan munkálkodás által készült arra, hogy azok majdan megvalósuljanak. Legfőbb reménye azonban Isten volt és ifjúsága legnagyobb élvezete épen abban állott, hogy neki

szolgált. Szent Imre ifjan hunyt el, de ifjúságát jól felhasználta; ifjú kora felért egy hosszú élettel, mert «élemedett kor a hiba nélküli élet». (Bölcs. 4. 9.)

II.

A HIT, REMÉNY ÉS SZERETET.

A gondviselő Istennek legnagyobb ajándéka, a halandóknak minden körülmények között legnagyobb vigasztalása és megnyugtatója a hit. A szerencsében ez visszatart az elbizakodástól, a balsorsban megóv a csüggedéstől. A hit által a lélek szemei előtt egy új, fensőbb, nem földi ország nyílik meg, a földi életbe az örökkévalóság eszméje ragyog át, mint egy szép hajnali bíbor és a szív sóvárgása az örökkévaló, a végtelen, az igaz, a szép és jó után nem lesz többé homályos, érthetetlen talány. Az Isten jószágos kijelentése felnyitotta lelkünk szemeit s a keresztyén hit világával árasztotta el elménket.

Minden alá van vetve változásoknak a földön. A körülmények, a századok különféle irányzata, az idők szükséglete ezerféle változást hoztak az emberi törvényekbe; a hit nem változott soha.

A mikép atyáink átvették, azon módon őrizzük mi is, s azon módon öröklí az utánunk jövő nemzedék.

Első királyunk apostoli fáradozása terjeszté el nemzetünknel Krisztus hitének világát s atyai intelmeiben ma is buzdít annak megőrzésére. Szent Imre megmutatta, hogy miként kell a hitet megőrizni s az atyai intelmet követni. Keresztény magyar ifjú! Szent István királyunk az egész nemzet atya és atyai intelme hozzád is szól. Szent Imre példája szerint hallgasd meg az atyai oktatást s őrizd meg az ősi hitet, mely annyi nagy alakot nevelt történelmünk számára. Tartsd hitedet legdrágább kincsednek, mert ha azt elveszted, mindent elvesztettél. A hit az Isten nagy kegyelme s gyakran kérjed Istent, hogy e nagy ajándékát el ne veszítsd.

Ne légy közönyös hited iránt. Ragaszkodjál ifjú szived lelkesedésével az egyházhoz, mely a hitre oktat s mely az «igazság oszlopa és erőssége». (Tim. 1. 3.) Tartsd meg hiven az egyház tanítását és parancsait s ne tarts azokkal, kik az egyház ellen szólnak és tesznek. Az egyház a hívők anyja s átkozott az, a ki édes anyját nem becsüli meg.

A társadalmi élet érintkezéseiben, a napisajtó

selejtes termékeiben, a kétes értékű tudományos művekben, a szellemtelen szépirodalomban majd nyílt támadásnak, majd gunyolódásnak van kitéve őseink drága hagyatéka, a mi szent hitünk. Keresztény ifjú! óvjad magad, hogy a támadás és gúny el ne tántorítson hitedtől, mely élted legnagyobb vigasztalása lesz mindenkor. A válásról való megfeleledkezés minden emberi kötelességről való megfeleledkezésre vezet. Nagyon tévednek azok, kik erényeket várnak embertől hit nélkül. Mindennek a vallás az alapja; nélküle sem bizalom, sem kegyelet nem létezik; csak a vallás vezet az örök üdvre s ez által a földi biztos jólétre is.

A lélek igazi emelkedettsége abban áll, hogy a hit egész fenségét és nagyszerűségét érezheti: a hitetlenség a gyenge és korlátolt elmék vétke. Csak a hit vezeti az embert igazi nagy és nemes tettekre, a hitetlenség csak látszólagos nagy tetteket tud létre hozni.

A hitetlenek azon fenhéjázó ürügy alatt, hogy egyedül ők felvilágosodottak, lábbal tipornak mindent, a mit mások tisztelnek, elveszik a szerencsétlenektől az utolsó vigasztalást a nyomorban, a hatalmasok és gazdagokról leveszik az egyetlen féket, mely szenvedélyeiknek határt szab,

kiragadják a szívből a lelkiismeret szavát, az erényre való törekvést, elfojtják a becsületet s az önzetlen felebaráti szeretetet. Nagyon jól mondja Lamennais: «Ha a lélekből eltűnik a hit, mely őt Istenhez emelé és köté, akkor szomorú dolog történik vele, mert szünet nélkül és mindig alább süllyed és bukásában magával ragadja az értelmet is, mely most elszakadva kútfejétől, oda tapad mindenhez, amit lefelé siető útjában talál, folyvást az élet csillapíthatatlan szomja gyötörvén, majd mohón az anyagot ragadja meg, melyet hasztalan iparkodik éltetni, isteníteni, majd üres ábrándokat kerget, saját képzelmének futó, alaktalan árnyait».

Új volt a hit honunk földjén akkor, midőn szent Imre élt s ő e hitet szívébe fogadta s mindig megőrizte. Az élő hit tette őt szentté; az élő hit tette nagyokká azokat, kik példáját követték. Hogy csak futólag idézzünk egy-két példát a sok közül: a hit adott erőt és lelkesedést Hunyady Jánosnak, a hit adott megnyugvást és vigasztalást Rákóczy Ferencznek számkivetése napjaiban. Azért mondja a költő:

. . . drága kincs a hit
Túrni, remélni megtanít. (*Arany.*)

Nem elég azonban, hogy a hit csak szivedben legyen, hanem a hit szerint is kell élni. «Mit használ, szent Jakab apostol szavai szerint, ha valaki mondja is, hogy hite legyen, cselekedetei pedig nincsenek? vajjon a hit üdvözítheti-e őt?» (Jak. 2. 14.) Tedd azt, a mire a hit tanít s kerüld azt, a mit a hit tilt. Abban nyilvánul hited megvallása, ha szerinte cselekszel, miként szent Imre, kinek egész élete az élő hit folytonos nyilvánulása volt.

A hit fakasztja a remény virágait. Ha borus napjaidban megszáll a csüggedés, a hitből származó remény megvigasztal. Miként a munkás, ki kora reggeltől kezdve a nap égető sugarainak kitéve fáradtságos izzadás között dolgozik, a dél nap hevétől felüdülést nyer egy árnyas fa lombjai alatt: épen úgy az élet terhei alatt elfáradt lelked felüdülést és megnyugvást talál a remény árnyában. A hit nemcsak ifjúságod élénk képzelme mellett, de élted delén és hanyatló korodban is azt súgja lelkednek, hogy egy jó Atya örködik fölötted, a ki *szeret* téged.

A Gondviselés jósága mindenre kiterjed. Nézd a kis madarat, mely énekével magasztalja és áldja *Annak* jóságát, a ki visszaadta neki a zordon tél után a tavaszt. A Gondviselés jóságos szeme

vigyáz reád is. A nehéz napok elmulnak s ő visszahozza nyugalmadat. Bizzál benne és szeresd őt. A remény megenyhít mindent, a szeretet könnyűvé tesz mindent. «A szeretet Istentől vágyon s félelem nincs a szeretetben, hanem a tökéletes szeretet kizárja a félelmet». (Ján. I. 7. és 18.)

Az Isten iránt és embertársai iránt való szeretet tölté el szent Imre egész valóját; azon szeretet, mely a jámbor Kempis Tamás szavai szerint, az Istentől veszi eredetét és minden teremtmények fölött csak Istenben találja nyugtát. A szeretet vezeti az embert Isten dicsőítésére, a szeretet vezeti az embert békességre. Mint a nap melegítő sugara felolvasztja a tél jegét: a szeretet jótékony sugara szétosztatja az önzést s jó és üdvös cselekedetekre ösztönöz. Szépen mondja szalezi szent Ferencz a szeretetről a következőket: «Miként a méhek királya, sohasem repül ki magányosan, hanem egész népétől környezve: úgy a szeretet soha meg nem szállja különben valakinek lelkét, hacsak a többi erények seregét és karát magával nem viszi». (Phil. V. 4.) Keresztény ifjú! Szent Jeromos szavait hozom figyelmedbe, ki így szól: «Azoknak, kik szeretnek, semmi sem esik nehezükre, szeressük tehát Istent s minden könnyűvé válik».

III.

A TISZTASÁG.

A Bölcsesség könyvében ezeket a szavakat olvassuk: «Oh mily szép a tiszta nemzetség fényességben! mert halhatatlan annak emlékezete, mivel mind az Istennél, mind az embereknél ismeretes és koronázottan örökké diadalmaskodik». (Bölcs. 4. 1. 2.) Az ifjúkorban a házasság előtt a tisztaság megőrzése az ifjú legszebb díszes későbbi életének áldása és szerencsés azon férfiú, ki tisztán megőrzött ifjú korára tekinthet vissza. A tisztaság erénye gondolatban, szóban és tettben minden tisztátalan kívánságtól való szorgos tartózkodásban áll.

A tiszta, ártatlan ifjúságnak vonzó példányképe szent Imre. Ha nevét említjük és életéről elmélkedünk, az ártatlanság üdítő fuvalmát érezzük köröttünk, mintha fehér liliomok között járnánk.

A tisztaság az ifjúkor erénykoszorújában a legfénylőbb gyöngy, azért mondja róla a szentírás, hogy «minden a mi becsültetik, nem hasonlítható a megtartózkodó lélekhez». (Sir. 26. 20.) A tisztaságnak, mint egy terebélyes fának árnyékában, az erények sokféle nemei virulnak. A tiszt-

taság megszerzi az emberek szeretetét és becsülését s már önmagában nagy jutalmat hord, mert általa élvezheted ifjúságodat a legszebb és legnemesebb módon. Megóv ez a lelkiismeret furdalásától s megszerzi a lelkiismeret édes békéjét.

A tisztaságot rendkívül magasztalják az egyház tudós szentjei. Szent Ambrus azt mondja, hogy «a tisztaság a gyarló embereket angyalokká teszi». Sőt szent Bernát szerint az emberekben ez még dicsőbb dolog, mint az angyalokban, mert az angyalok fáradtság nélkül már természetüknél fogva bírják a tisztaság erényét, az ember azonban, mivel a bűnre való hajlamot magával hordja s a világ sokféle veszélyei között él, csak nehéz küzdelemmel őrizheti azt meg. S éppen mivel nagy küzdelemmel jár annak megőrzése, ebből tűnik ki annak nagy értéke s Isten előtt nagy jutalma. A tisztaság megőrzése tette szent Imre fiatalságát oly tiszteletre méltóvá, hogy halhatatlan az ő emlékezete.

Őrizd meg, keresztény ifjú! tisztaságodat. Nem elég azonban, hogy a tisztátalan cselekedetektől tartózkodjál, szivedet is tartsd távol minden szemérmetlen gondolattól és kívánságtól. A tisztaság a lélek hófehér ruhája, melyen a legcsekélyebb szennyyolt azonnal meglátszik. Kerüld mindazt,

a mi a tisztaság erényére veszélyt hoz, minők a kétértelmű szavak, a rossz társaságok. Légy szigorú önmagad irányában, hogy a szivedben ébredő vészes hajlamokat leküzdhesd. Kerüld a munkátlanságot, hogy a rosszra időd ne maradjon. Szent Imre még önmagát is sanyargatta, csakhogy eme szép erényét megőrizhesse.

Imádkozzál gyakran a magyar ifjúság égi pártfogójához, szent Imréhez; példája és pártfogása sokra segít.

IV.

AZ ENGEDELMESSÉG ÉS AZ ÖNMEGTAGADÁS.

Krisztus Urunk egész élete a mennyei Atya akaratának teljesítésében, az engedelmességben állott. Sokszor mondá ő, hogy nem a maga, hanem Atyja akaratát jött teljesíteni s még szenvedésének kezdetén is, midőn az Olajfák hegyén imádkozott, jöllehet a szenvedésektől emberi természetete elborzadt, mégis azt mondá, hogy ne az ő akarata legyen meg, hanem mennyei Atyjáé. Ez okból mondja róla az apostol: «Engedelmes lőn mind halálig és pedig a kereszthalálig».

Mindnyájan alá vagyunk rendelve Istennek s az egyházi s világi elöljáróságnak s engedelmes-

séggel tartozunk nekik. «A ki arra tör, mondja Kempis Tamás, hogy magát kivonja az engedelmesség alól, az kivonja magát Isten kegyelme alól». (III. 13. 1.) Szent Imre híven engedelmeskedett Istennek s engedelmessége szeretetből származott. A szeretetből származott engedelmesség birta őt arra, hogy a parancsolatokon felül még az evangéliumi tanácsokat is teljesítette. Engedelmes volt királyi atyjának s akaratát alárendelte neki még akkor is, midőn mint élettörténetében láttuk, magának másféle tervei voltak.

Keresztény ifjú! engedelmességgel tartozol első sorban Istennek, azután minden felebbvalódnak. Engedelmességed ne a jutalom reményében vagy a büntetéstől való félelemből történjék, hanem szeretetből. Ezen engedelmesség abban nyilvánul, ha nemcsak nagy dolgokban, hanem csekélységekben is híven teljesíted felebbvalóid parancsait. Sokszor a csekélységekben való engedelmesség nagyobb érdem, mint a nagy dolgokban, mivel nagyobb szeretetre mutat és nagyobb önmegtágadásba kerül.

Szent Imre királyi kényelemben élhetett volna, de szíve vágyai nem a mulékony földi dolgokhoz vonzódtak, azért önkényt lemondott azokról s a legszigorúbb önmegtágadást gyakorolta. Ki-

rályi öltönye alatt a vezeklők ruháját hordozta s önmagát gyakori bőjtőkkel sanyargatta.

Keresztény ifjú! ha a Gondviselés szegény sorsba helyezett, ne zúgolódjál ellene; ha fáradalmakat, szenvedéseket kell eltűrnöd, vigasztalódjál, mert királyod gyermeke önkényt viselte azokat s örömmel áldozta Istennek szenvedéseit. S ha a Gondviselés jósága anyagi javakkal áldott meg, emlékezzél meg róla, hogy nem saját érdemért jutottál a kedvező helyzetbe és soha ne élj vissza az Istennek ingyen adott jótéteményeivel. A mikor a szeretet áldozatot kíván tőled, ne vonakodjál azt megadni. Különösen óvakodjál, nehogy elpuhultságban töltsed el ifjúságodat; tanulj meg lemondani a hiú élvezetekről. Erre int az apostol is, hogy ne a test kívánságának, hanem Isten akaratának éljünk. (Pét. I. 4. 2.)

V.

A SZERÉNYSÉG ÉS AZ ALÁZATOSSÁG.

A szerénység az igazi érdemnek egyik ismerető jele, azért int a nemzetek apostola arra, hogy szerénységteljes ismeretes legyen az emberek előtt. Szerénység és alázatosság elválmhatatlanul

együtt vannak s hogy valakiről megtudhassuk, hogy igazán jó és erényes-e, hogy Istennél és az embereknel érdemei vannak-e? azt kell néznünk, hogy tettei mutatnak-e alázatosságot és szerénységet, mert ha úgy, akkor csakugyan való érdemei vannak.

Mások jóakarátának és szeretetének megnyerésére mi sem ajánlatosabb a szerénység és alázatosságnál. Minél inkább van földve az erény az alázatosság által, annál magasabbra emel az minket mások szemeiben. Az ifjút a szerénység és alázatosság kedvessé teszi mindenki előtt.

Szent Imre oly szerény és alázatos volt, hogy még ama rendkívüli jeleket is, melyeket Isten vele tett, a legnagyobb titokban tartotta s még szolgájának is, ki mindig környezetében volt, megtiltotta, hogy valakinek elmondja azokat. Szerény és alázatos lelkületének folytonos bizonyága az, hogy manap oly gyér adataink vannak ama csodákról, melyekkel Isten őt kitüntette, mert ő azokat gondosan rejtegette. Eme szerénysége és alázatossága volt az, a mi őt felmagasztalta, hogy ma az egész keresztény világ, de legkivált a mi nemzetünk fennen hirdeti dicsőségét. Hatalmas királynak gyermeke, örököse volt, mégis szerényebb és alázatosabb volt, mint akár a legközöségebb alattvaló.

A szerény megbecsüli embertársait, nem óhajt mások fölé emelkedni, szelid és kiméletes ítéleteiben és szavaiban. Keresztény ifjú! tartsd mindig elmédben, hogy a szerények és alázatosak iránt az Isten irgalmas, gyengeségeiket segíti, a veszélyektől óvja.

VI.

A HAZASZERETET.

A hazaszeretet egyik leghatalmasabb eszköz arra, hogy önzetlen és erényes állampolgárai nevedjenek a hazának. Történelmünk a kiváló honfiak nagy számával dicsekedhetik s a hazaszeretet nagy tetteit látjuk a múltban, ékesszóló dicséretét halljuk gyakran a jelenben. A hazaszeretetet a keresztény vallás tette igazi erénnyé; a pogány népek honfiai jobban inkább szinpadi hősök, a kereszténység szellemétől áthatott honfiak pedig az erényeknek nagyszerű példányképei.

Keresztény magyar ifjú! szivedben ott kell égni a hazaszeretet tüze, mert ha mint ifjú sem tudnál lelkesedni a haza javáért, ha nem tudnád megbecsülni az igaz hazafiak nagy tetteit,

mi lesz akkor később veled, midőn a haza komoly áldozatokat követel tőled? A hazafiúi érényekért való lelkesedés és azok tisztelete virág az ifjú életén s vajjon *«lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága?»*

A hazaszeretet azonban nem üres szavakban s hangzatos nagy mondásokban áll, mert azok igen olcsó dolgok és sokszor csak arra szolgálnak, hogy a való érdemek hiányát elfödjék.

Szent Imre a magyar ifjú hazaszeretetének példányképe. Míg lelke vágyai az örök haza felé irányultak: addig élete és működése a szeretett magyar haza javára történt. Az előbbi megoltalmazta őt a bűntől, az utóbbi pedig önfeláldozó, komoly munkára serkentette. Kinek lelkén a léhaság, bűnhajlam és szenvedély erőt vesz, az sem Istenét, sem hazáját nem szereti, mert mindkettőt képes megtagadni, mihelyt önző vágyainak kielégítését akadályozzák. Szent Imre megedzette magát az önmegtagadás által ifjúságában, hogy majdan, ha a Gondviselés időt ad neki, képes legyen *Istenért és a hazáért sokat eltűnni*; imádság és komoly tanulmányok között töltötte idejét folytonosan, hogy majdan képes legyen ugyanazokért *sokat tenni*.

Olyan a keresztény magyar ifjúhoz méltó s valódi honszeretet, a minőt szent Imre életében látunk!

AZ IFJÚKOR VESZÉLYEI.

Rámutattunk ama néhány erényre, melyeket szent Imre erényekben gazdag életéből kiemelni jónak láttunk, s midőn az ifjú szent példáján kegyelettel lelkesedő magyar ifjúságnak szent Imre egyéb erényeivel együtt azokat különösen ajánljuk: czélszerűnek véljük a figyelmet felhívni ama veszélyekre is, melyek az ifjúkorban felmerülnek s melyek folytonos akadályai azon erényeknek.

Mivel az ifjúkor az emberi élet legszebb ideje s mivel attól függ későbbi életünk, azért legtöbb veszélynek, legtöbb csábításnak és kísértésnek van az kitéve.

Keresztény ifjú! a veszélyek egy részét magadban hordod. Ártatlan gyermekkorodban gondtalanul éltél, a szenvedélyek szunnyadoztak benned s nem értetted a szenvedő Jób ezen szavait: «Küzdelem az ember élete a földön» (Jób 7.); de eljön az idő, mikor megérted s talán már itt is van. Küzdelem vár reád saját magad, *saját*

szenvedélyeid ellen és szerencsés lész, ha saját magadon győzedelmeskedhetel s az erényt, melyet kiskorodban jó szülőid és nevelőid beléd oltani törekedtek, megőrizheted. Csapongó képzelődésed, bűnre vezető vészes hajlamaid harcra kelnek elméd és jobb érzéseid ellen s erős akaratra, az Isten iránt való szeretetre van szükség, hogy erőt ne vegyenek rajtad s bűnre ne tántorítsanak.

Kerüld *a kísértést, a bűnre vezető alkalmakat*, s ha ki nem kerülheted, erős akarattal állj azoknak ellen. Állj ellen azonnal kezdetben, mert minél tovább engeded azokat fejlődni, annál nehezebb lesz azokat legyőzni. Ki a veszélyt keresi, elvész abban. A veszélyek igen sokfélék, minők: *a rossz társaságok, ledér mulatságok, tétlenség, erkölcstelen könyvek, szemérmet sértő képek*, melyek a lélek ártatlanságát mind megmérgezik és bűnre vezetnek.

A bűn a legnagyobb rossz, mely már itt a földön boldogtalanná tesz. A bűn elrabolja a szív nyugalját, a lelkiismeret békéjét s a szenvedélyek rabjává tesz. A bűn szerencsétlenség a földi életben, örök kárhozat a túlvilági életben.

Az emberi természet szent Imrében is ugyanolyan volt, mint más ifjúban, a bűnalkalom talán még

több volt előtte, de Isten iránt való szeretetből legyőzte önmagát, legyőzte a kísértéseket. Keresztény ifjú! a mi neki lehető volt, lehetséges az neked is.

ESZKÖZÖK AZ ERÉNYEK MEGSZERZÉSÉRE.

Szent Imre életében nemcsak azon erényeket látjuk tündökölni, melyek a keresztény ifjút díszesítik s melyek földi jólétét és örök boldogságát szerzik meg, hanem élettörténete megmutatja azon eszközöket is, melyek az erények megszerzésére vezetnek. Ugyanazon eszközök, melyek nála hatásosak és eredményre vezetők voltak, hatásosak és eredményre vezetők lesznek mindenkor s kiket a történelem, mint a nagy erények példaképeit mutat fel, valamennyien ugyanazon eszközök felhasználásával váltak az utókor tiszteletére és csodálatára méltókká.

I.

AZ IMÁDSÁG ÉS A MUNKA.

Az erények megszerzésének eszközei között *első* helyen említjük az *imádságot* és a *munkát*. Minden munkának elvégzésére az Isten segítő

kegyelmére van szükségünk, mert mint a szentírás mondja, Isten nélkül semmi jót nem tehetünk. Az Isten pedig, szent Ágoston szavai szerint, csak azoknak adja kegyelmét, kik azt tőle kérik. Ez okból buzdít bennünket Üdvözítőnk a gyakori imádságra s hogy erre még inkább serkentsen, megígérte, hogy ha mi jól imádkozunk, az soha sem lesz hiába. *«Kérjetelek, úgymond, és adatik nektek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyitvatik nektek. Mert minden, a ki kér, nyer; a ki keres, talál; és a zörgetőnek megnyitvatik».* (Luk. 21. 9. 10.) Az imádságot a szentek kulcsnak nevezik, mely az Isten kegyelmének kincstárához vezet.

Aranyszájú szent János szerint, imádság nélkül lehetetlen erényes életet élni; különösen lehetetlen ez az ifjúkorban, midőn a bűnre csábító kísértések erősek, az akarat pedig nagyon gyenge. Az imádság tehát különösen az ifjúkorban nagyon szükséges.

Szent Imre belátta ennek szükségét, ezért már kis gyermekkorától fogva legnagyobb örömét találta az imádságban. Nem elégedett meg azzal, hogy a nappali órákban a szokott imádságokat elvégezte, hanem midőn a királyi palotában mindenki mély álomban szunnyadozott, az ifjú szent

egész éjeket eltöltött imádság között. Az imádság vonzotta őt Pannonia szent hegyére, az imádság szeretete vezette őt éjnek idejére a veszprémi templomba, mely helyek az ifjú magyar szent buzgóságának kegyeletes emlékhelyei. Az ő imádsága kísérte szent István királyt az ország kormányzásának fárasztó munkájában, imádsága esdett áldást a magyar egyházra s a szeretett magyar hazára. Imádságával könyörögte le Isten segítségét a kísértések legyőzésére s ama nagyszerű erények véghezvitelére, melyek nemcsak az Isten parancsolatainak, hanem még az evangéliumi tanácsoknak teljesítésében is nyilvánultak.

Keresztény magyar ifjú! végy példát a magyar ifjúság eme szent virágáról. Ne légy az imádság iránt közönyös; vigasztalást és reményt fog az árasztani lelkedbe mindenkor. Imádkozzál ájtatosan, bensőséggel; imádkozzál bizalommal s légy meggyőződve, hogy az Isten kegyelme nem fog elhagyni. Imádkozzál állhatatosan s az Isten kegyelme veled lesz.

Minden napot Istennel kezdj és Istennel végezz el. Ne hagyd el soha a reggeli és esti imádságot s ne hagyd el az esti imádságnál *lelkiismereted megvizsgálását*. A mit egész nap gondoltál, beszéltél és tettél, gondoldj arra vissza,

s ha hibáztál, bánjad meg hibádat s a következő napon légy óvatosabb. Különösen használd fel jól az Isten tiszteletére rendelt napot, a vasárnapot és necsak soha el ne hanyagold a szentmise hallgatását, hanem mindenkor a legnagyobb örömmel és buzgósággal légy azon jelen.

Imádság és munka között teljenek napjaid. A munka visszatart a rossztól, az imádság erőt ad a munkához. A munka megédesíti a nyugalmat, megelégedettséggel tölti el a lelket.

A gyermekkorral befejeződik a játék ideje, az ifjúkorban a munka és a kötelesség lép előtérbe. Isten akarata az, hogy munkálkodjunk s a munka Isten jótéteménye, mert anélkül unalom és teher volna az élet. A munka minden neme, legyen az szellemi munka vagy kézi munka, tisztességet, becsületet és szerencsét hoz reád.

Keresztény magyar ifjú! az első magyar király fia ad neked példát a komoly munkára. A szent királyfi ifjú éveit nem hivalkodásban s hiú szórakozásokban, hanem szorgalmas munkálkodásban töltötte s tudós nevelőjének és nagybölcsességű atyjának oktatásait tanulékony elmével fogadva iparkodott magát minél jobban kiképezni mindama tudományokban, melyeket életfeladata eléje szabott.

Használd fel, keresztény ifjú! idődet szorgalmas tanulásra, hogy embertársaidnak s önmagadnak hasznára válj. Erre int a szentírás is ezen szavakkal: *«Vegyétek a tanítást nagyértékű ezüst gyanánt és birjátok azt mint bőséges aranyat. Cselekedjétek dolgotokat, míg idő van és Isten megadja jutalmatokat idejében.»* (Sir. 51., 36., 38.)

II.

A SZENTSÉGEKHEZ VALÓ GYAKORI JÁRULÁS.

Krisztus irgalmasságának nagy kegyelme a *pénitencziatartás* szentsége és szeretetének fölséges ajándéka az *Oltáriszentség*. E szentségek megtisztítanak a bűntől, megerősítenek a bűnre csábító kísértések ellen, megkönnyítik az erély gyakorlását, éltetik buzgóságunkat, fokozzák szeretetünket, reánk hozzák az Isten kegyelmét.

Végezd el, keresztény ifjú! a szent gyónást gyakran, de ne hidegül, ne közönyösen, hanem igazi megtörődött bűnbánó szívvel s járulj az Oltáriszentséghez, mely legbensőbbben egyesít Jézussal és szeretetének édességével tölt el. Ha a szent áldozásban buzgósággal magadhoz veszed Jézust, Ő lesz elméd megvilágosítója, gyengesé-

ged megerősítője s mondhatatlan boldogsággal tölti el szívedet. Az Oltáriszentségből hangzik feléd az Üdvözítő szava: *«Jőjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradotok és terhelve vagytok és én megnyugtatlak benneteket.»* (Máté 11. 28.)

Ha lelked csüggeteg és búskomor s eped valami után, a mi megvigasztalja: az Oltáriszentségben van jelen a könyörülő Üdvözítő, a ki épen úgy, mint midőn emberi alakban a földön járt, kész megvigasztalni és enyhíteni. Ha kísértés vesz körül, ha az elkövetett bűnök réme üldöz, ha vétkes lelkiismereted szava feltámad és vádol: e szentségben van jelen az, a ki parancsolt a szeleknek és viharoknak, az parancsolni fog és eltávolítja üdvöd ellenségeit is; e szentségben van jelen az a Jézus, a ki megbocsátott a bűnbánó Magdolnának, a ki megkegyelmezett a megtérő latornak, az irgalmaz neked is. Az a végtelen jó Üdvözítő, a kitől a vak látást, a poklos tisztulást, a beteg egészséget, a szomorkodó vigasztalást, a bűnös irgalmat, bocsánatot kért és nyert, az van jelen az Oltáriszentségben.

Szent hitünk nagy titka ez, mely vigasztal, életet és boldogít.

III.

SZŰZ MÁRIA TISZTELETE.

Lelkem előtt feltűnik a jelenet, midőn szent István királyunk fiának, atyai szíve örömének, a nemzet reményének, szent Imrének társaságában, kísérve az ország főpapjaitól és főuraitól, évenként Nagyboldogasszony napjára Székesfehérvárra siet, hogy ott a Boldogasszony fényes templomában ünnepelje meg a nagy napot s az ünnep előtt és után alattvalóinak törvényt és igazságot osztogasson. Az ország minden részéből szegények és gazdagok gyülekeztek azon napra Székesfehérvárra, hogy a királlyal együtt tartsák meg ott annak ünnepét, kit ők elneveztek a *magyarok Nagyasszonyának*. A tágas templom zsúfolásig megtelve sem vala képes befogadni a nagyszámú ájtatoskodó magyarokat, kiknek élén jó példával járt elől a király angyali fiával. A Boldogasszony templomában imádkozó magyarok között alig volt valaki, a ki oly tiszta szívvel és buzgósággal imádkozott, mint szent Imre, ki ott adta meg a boldogságos Szűz tiszteletére ama dicső példát, mely drága örökségkép szállt a magyar ifjúságra.

A nemzet ifjúsága századokon át mindenkor

híven követte vezérének s égi pártfogójának, szent Imrének példáját. A hazai iskolák és nevelőintézetek majd mindegyikében fennállottak a *Mária-társulatok* s ezen iskolákban nevedtek azon hitbuzgó honfiak, vitéz harcosok, bölcs államférfiak, s önzetlen, erényes egyének, kiket honunk története felmutat. A múlt században is minden valamire való tanintézetben megvolt a tanulók között a nemes ifjak Mária-társulata. Az iskolákon kívül is számos Mária-társulat volt, melyben főurak, nemesek, polgárok, jobbágyok voltak a Szűzanya égi pártfogása alatt egyesülve.

Mária tisztelete nagy volt mindenkor hazánkban; az ő képe volt verve pénzeinkre, az ő képe diszítette a magyaroknak véres csatákban annyszor győzelmes és dicsőséges zászlóit, az ő pártfogásával virágzott honunkban a tudomány és művészet. Magyarország, «*Regnum Marianum*», Mária országa volt s a nemzet egész történetét kellene itt elmondanom, ha őseink Máriatiszteletről vázolni akarnám. A kik nemzetünk Máriatiszteletről megvetéssel szólnak, nem nemzetünkben való, vagy legalább nem vele érzők azok, hanem méltatlan jövevények vagy korcsutódok, kiket százados hagyomány és kegyelet nem köt a hitbuzgó elődök emlékéhez.

Keresztény magyar ifjú! Mária égi pártfogása ma sem kisebbedett meg, anyai szeretete ma se fogyatkozott meg, csak tiszteleted ne fogyatkozzék meg iránta.

Nem lehet itt feladatunk Mária tiszteletének áldásos eredményeit mind felsorolni, mert külön terjedelmes és szép munkák vannak erről honi irodalmunkban is. Csak szent Bernátnak a következő szép szavait akarjuk itt idézni: «Ha felzúdulnak a kísértések zivatarai, ha bajlódások szirtjei fenyegetnek, nézd üdvünk csillagát, hívd segélyül Máriát. A veszélyekben, nyomorokban, a kétes gyönyörökben gondolj Máriára, szólítsd segítségül a szűz Anyát. Ne távozzék szájadból, ne távozzék szívedből, hogy megnyerhesd szószólásának segedelmét. Ha őt követed, el nem tévedsz; ha őt kéred, kétségbe nem esel; ha ő védelmez, nem félthetsz; ha ő vezet, el nem csüggedsz; az ő kegyelmével biztosan célét érendesz.»

A keresztény ifjúságnak édesanyja Mária; tiszteletére imádkozd el, keresztény ifjú! naponkint buzgón az *«Angyali üdvözletet»*. Midőn naponta háromszor a harangszó felhív a boldogságos Szűz köszöntésére, bárhol légy, ne mulaszd el *«Az Úr angyala»* ájtatos elmondását. A szűz

Mária tiszteletének egyik leghathatósabb módja, katolikus vallásunk egyik régi szép szokása a szent olvasó imádkozása. A legnagyobb tudósok épen úgy, mint a legegyszerűbb hívők, a nagy hadvezérek és államférfiak épen úgy, mint a szegény pórok, örömmel imádkozták azt mindenkor, mióta az a hívők közt elterjedt, mert mindenki számára nagyon alkalmas és kedves imádság az.

Ne tartsd soha szégyennek vagy fölöslegesnek, keresztény ifjú! a szűz Mária tiszteletének e módját. Sok és nagy áldásban részesült már a keresztény világ a boldogságos Szűz pártfogása által. A boldogságos Szűz megsegít téged is, keresztény ifjú, csak bizalommal fordúlj hozzá mindenkor.

ZÁRÓSZÓ.

Befejezzük e rövid elmélkedéseket, melyeket szent Imre életiratóhoz kapcsolunk. Csak egy-két eszmét akartunk odavetni irányadóul arra nézve, hogy minő tanulságokat vonjon ki a gondolkodó olvasó a korán elhunyt magyar királyfinak, szent Imrének életéből.

Végül hozzád fordulok, nemzetünk dicsősége, szent Imre, kinek nevéhez a tisztelet és hálás kegyelet érzete fűz, kinek életét sok szeretettel írtam le, bár tudom, hogy hozzád nem elég méltóan s nem elég ékes szavakkal.

Áldott legyen a Gondviselés, ki téged nekünk adott, áldott legyen szent emléked, mely nekünk vigasztalás a jelenben, remény a jövőben. A keresztény Magyarhon bölcsőjét szent és bölcs királyi atyáddal te ringattad s ártatlan szíved esdeklő imája oltalmazta azt a multak vészes napjaiban midőn gyakran az enyészet sötét szárnyaival csapkodott felette. A jelen sívár napjai-

ban is feléd fordulunk s megvígasztalódva reménylünk, mert a magyar egyház és nemzet, mely mindjárt kezdetben ilyen ajándékot nyert az Istentől, minő te vagy, nem veszhet el.

Földi élted alatt reménye voltál nemzedetnek, oltalmazd meg most s tartsd meg az igaz hitben és a jó erkölcsökben a hon reményeit, a magyar ifjúságot. Korán megnyiló sírodba egykor a nemzet reményét tették le személyedben, tartsd fenn most s védelmezd az égből pártfogásod által a nemzet reményeit, a magyar ifjúságot, hogy követhesse erényeidet s ekkép az egyház és haza reményei megvalósuljanak benne.

Ti pedig, hazám ifjai! kik elé a szentéletű magyar királyfi nagy és magasztos példát adott, kövessétek az ő erényeit. Őrizzétek meg az ősi hitet, melyben szent Imre élt s ragaszkodjatok azon egyházhoz, mely őt nagygyá nevelte. Őrizzétek meg szívetek tisztaságát, tanuljatok engedelmeskedni Isten törvényének s míg egyrészt lelketek előtt folyton az égi haza lebegjen, szeressétek e földi hazát is, mely szent István és szent Imre hazája, melyet annyi erény tett dicsővé a multban s ha szent Imre példáját követitek, erényeitek tesznek nagygyá és boldoggá a jövőben.

Tiszteljétek szívetek igaz érzelmével a magyar ifjúság égi védőszentjét, szent Imrét s tiszteleteket erényeinek követése által mutassátok meg. Kérjétek őt, hogy Isten előtt buzgó imádsága által nyerje meg számotokra Isten kegyelmét, mely e földi életen át szerencsésen elvezessen Istenhez, ki egyedül képes vég nélkül boldogítani az emberi szívet mindörökké.

Amen.

FÜGGELÉK.

Szent Imre tisztelete a középkorban igen élénk volt hazánkban, ezt bizonyítják a róla szóló latin hymnusok, melyek a régi Breviariumokban és misekönyvekben voltak s maig fenmaradtak. Eme hymnusokat, mint szent Imrére vonatkozó történelmi és kegyeleti emlékeket függelékül idecsatoljuk s egyszersmind magyar fordításban is közöljük. Mint költészeti művek ugyan egyszerűek és fogyatékosak, de mint a régi idők tiszteletreméltó maradványai nagyon becsesek. A középkori hymnusokat a tudós *Dankó József* prépostnak «*Vetus Hymnarium Ecclesiasticum Hungariae*»* című könyvében és részben *Mátyás Flóriánnak* «*Historiae Hungariae Fontes domestici*»** című munkájában találjuk, kik azokat az eredeti kéziratokból nagy gondal másolták le s az ő közléseiket egybevetve adjuk azok latin szövegét.

* *Vetus Hymnarium Ecclesiasticum Hungariae*. Cura et impensis Josephi Dankó praepositi st. Martini de Posonio. Budapestini MDCCCXCIII. Arte chalcotypia in aedibus Franklinianis descriptum. pag. 228—255.

** *Quinque-Ecclesiis* 1881. Pars prima 145—149.

Azután közöljük az *Officium Rákóczianum* című régi latin imádságos könyvben levő két hymnust, végül pedig a jelenleg használatban levő latin és magyar egyházi éneket és a misekönyvből a szent Imre ünnepére rendelt misét.

Hymnusok Szent Imréről.

I. RÉSZ.

KÖZÉPKORI HYMNUSOK.*

I.

Plaude parens Pannonia
De tam felici filio:
Cuius virtute varia
Coelum repletur gaudio.

In te regum de germine
Dux Emericus oritur,
Ortus salutis semine
Deo cultore subditur.

* A hymnusok szövegében a középkori helyesírást a könnyebb megérthetés céljából megváltoztattam. Azon verseket, melyek Dankó Hymnariumában a Breviarium beosztásának megfelelően vannak közölve, az értelmi összefüggés szerint csoportosítottam, miként ez részben már Mátyás Florián említett művében is megvan.

Ab ipsa pueritia
Deum timere didicit,
Subtus pedum vestigia
Cuncta terrena subbiicit.

Conservans pudicitiam,
Vitae devitat maculam,
Domans cordis lasciviam
Spernit consortis copulam.

Trino Deo et simplici
Eiusque soli Filio
Cum Spiritu Paraclito
Et nunc et in perpetuum.
(gloria) Amen.

II.

Ave flos nobilium, sacrae stirpis virgula
Speculum sublimium, sanctitatis regula,
Salve spes humilium, sydus sine macula,
Lucerna fidelium, rubens mundi rosula,
Valle candens lilium, pigmentorum cellula,
Solamen flebilium, prece nobis sedula,
Fer Emerice premium, rebelle pericula.

Ascendentem miserae vallis ab exilio
 Sursum ducit iubilans angelorum concio,
 Contradicens daemonum confutatur legio,
 Coelum scandit libere liber omni vitio.
 Sic Emericus iungitur sanctorum consortio
 Clara die coelitus haec miranda visio
 Caesareae praesuli monstratur Eusebio.

Laetare Pannonia, mater et nutritia,
 Cole cum laetitia tuae prolis gaudia.
 Gaudens Alba-Regia de Emerici gloria,
 Deo vota dulcia solve laude varia.
 Jesu bone! proemia da de coeli curia
 Populo praesentia colenti solemnia.

III.

Rubum flamma comprehendit,
 Comprehensum non incendit
 Divino miraculo :
 Sic Emericum non offendit
 Ardor carnis sed defendit
 Deus a piaculo.

In Egypto vanitatis
Novus Joseph castitatis
 Conservando lilium,
In se duplex tam aetatis
Quam carnalis voluptatis
 Edomat incendium.

IV.

Legem Dei iugiter
Beatus Emericus
Nocte die meditans
Deo fit amicus.
Disciplinam Domini
Puer apprehendit,
Et mente coelestibus
Devotus intendit.
Corpus negat subdere
Nocturno sopori,
Laudes vigil solvere
Curat Creatori.
Vanitatem respuens
Haeret veritati,
Falli docens homines
Datos vanitati.

In quadam basilica
Sanctus dat se pronum
Orans fuis lachrymis
Ante Dei thronum.
Mente tractat Domino
Quod et quale donum
Offerat; e coelis
Hunc audivit sonum:
Res grata virginitas;
Hanc da mihi donum.
Spreta coepit protinus
Spe posteritatis
Custodire titulum
Suae castitatis.

Puer igne coelici
Succensus amoris,
Mundi spernit gloriam
Pro spe melioris.
Diadema despicit
Labilis honoris
Coniugalem copulam
Contemnit uxoris.

Mente deo militat
Dux vocatur foris
O quam admirabile,
Quod passibus tutis
Pertransivit iuvenis
Viam iuventutis
Vitae vitat maculam:
Loquens veritatem,
Carnis vitat faculam
Per virginitatem.

Summi regius filius
Nostri regis natum
De se specialiter
Ostendens amatum.
Ne fallat malitia
Spiritus beatum:
De macula transtulit
Sed non maculatum,
Regno mutans stabili
Mobilem ducatum.
Ne vel leve sentiat
In vita reatum,
Vitae dedit iuvenis
Finem properatum.

In virtute Domini
Emericus laetatur,
Quia virgo virgini
Christo sociatur.
Hic innocens manibus
Et in corde mundus
Coeli iunctus civibus
Gaudet laetabundus
O norma iustitiae,
Limes aequitatis,
Decor innocentiae,
Luna puritatis,
Gemma pudicitiae,
Flos virginitatis,
Castrum castimoniae
Campus charitatis,
Regem cernens gloriae
Regno claritatis
In loco miseriae
Nobis collocatis
Affer donum gratiae
Gratis et ingratis.

Dulcis Dei spiritus
Cuius magistratu
Dux Emericus praeditus
Vitae coelibatu
Conservatus penitus
Exstat a reatu
Nos ure medullitus
Eius pro precatu
Coelique divinitus
Dites incolatu.

V.

Virum ligat pro peccatis
Papalis sententia
Quod lorica corpus cingat
Hac cum poenitentia:
Loca sacra lustret pergens
Per terrarum spatia,
Poenitenti vel sic parcat
Divina clementia.

Huic pro signo datur reo
Sui ferri fractio,
Quod concessa sit a Deo
Peccati remissio.

Currit aeger spiritalis
Causa medicaminis,
Ora rigat utriusque
Gemens unda luminis,
Fert in membris pondus ferri,
Mente massam criminis,
Passim quaerit nil invenit
Sperati solaminis.

Per Emerici confessoris
Sanctissima merita
Tam poenarum quam culparum
Huius laxantur debita.

VI.

In hac die laetitiae
Mater plaudat ecclesia:
Sanctus Emericus hodie
Viam mutavit patriae.

Hic salutis semita
Vitae iuniorum,
Via morum inclita
Turbae seniorum.

Joseph fugit dominam
Crimen detestatus :
Iste suam feminam
Causa coelibatus.

Quasi David deicit
Funda philisteum,
Dum de carne perficit
Emericus trophaeum.

Res est mira penitus
Quod per vim virtutis
Superatur funditus
Ardor iuventutis.

VII.

Chorus coelestis agminis,
Coetus superni culminis,
Ad thronum summi Numinis,
Melos attollat carminis.

Cuius rivus dulcedinis,
Et decor pulchritudinis,
Dignis largitur
Donum beatitudinis.

Huius vigore gratiae,
Confessor stirpis regiae,
Aevo in pueritiae,
Cultum sequens malitiae.

Emericus dux catholicus
Regis et haeres unicus,
Miles Christi mirificus,
In carne vixit coelicus.

Mundum contempsit labilem
Carnem subegit fragilem,
Daemonis et versatilem
Ensem subegit debilem.

Hoste sic victo triplici
Confessor virgo coelici:
Principis et uranici
Stola vestitur duplici.

Qua decoratus splendide,
Turbae amictus nitidae
Consors est sine macula
Agni per cuncta saecula.

Patri decus ingenito,
Gloria Unigenito,
Sit qui compar debito,
Sancto Spiritui paraclito. Amen.

VIII.

Stirps regalis proles regis:
Imitator verae legis:
Vera dedit gaudia:
Hic dilectus par est malis
In silvarum lignis qualis
Arbor non est alia.

Crevit puer Emericus
Summi regis fit amicus
A primis cunabulis.
Cedit hostis huic antiquus
Caro mundus inimicus,
In crucis signaculis.

Clangit tuba Gedeonis,
Silent magi pharaonis
Nec dant signum tertium.

Dum im psalmis decandantis
 Vigil perstat et sanandis
 Christi dat commercium.

Salutantur sancti fratres
 Puer hic honorat patres
 Pia post oracula.
 Uni, unum, alii duo,
 Terna terno, septem quarto
 Diversa dans oscula.

Stupet pater haec cum videt
 Moestus vultu corde videt
 Pium placat filium.
 Pandit puer veritatem,
 Fratris monstrat sanctitatem
 Virginalis lilium.

Hic Conrado anxiato
 Et catenis colligato
 Rupit ferri vincula.
 Illustrata Pannonia
 Signis multis cum gratia
 Det laudes per saecula.

IX.

Laetabundus et canorus
Regi regum noster chorus
 Agat hoc solemnum.
Et festivet confessoris
Intus voto voce foris
 Diem natalitium.

Laus iucunda laus decora
Cum mens munda replet ora,
 Redundat et actio.
Sed in triplo medullata
Festo digna Deo grata
 Nostra fiat cantio.

Confessorem sic miremur
Ut in eo veneremur
 Auctorem magnalium.
Huic potestas tribuatur,
A quo totum gratis datur
 Illi ministerium.

Emericus stirpe regia
Sanctitateque praevia
 Clarus fuit et inclitus,
Sed illustrat natalia
Praestantior gloria
 Praeclara Christi servitus.

Vanis prorsus abdicatis
Laboribus sanctitatis
 Totum se supposuit.
Calcat culmen potestatis
Et cum visco voluptatis
 Opum spinas respuit.

Ex nocturnis factis claret
Quod nec navis diem daret
 Nec marceret otio
Ardor sanctus nocte crescit
Vero sole nox clarescit
 Resonat psallentio.

Hoc in aetate parvula
Dat signorum initium,
Quod Dei servis oscula
Vertit in vaticinium.

Nam cuique tot oscula
Patre notante tribuit,
Quot annorum curricula
Carnis fluxum continuit.

Sed soli septenarium
Oscolorum dinumerat,
Quem dignum privilegio
Virginitatis fecerat.

Orans secum dum tractaret
Quo se Deo commendaret
Quod querit alloquio.
Locus totus choruscatur
Et coelesti reseratur
Totius obsequio.

Castitas, inquit, praeclara
Coelo digna mihi cara
Castitatem offeres.
Nunc coelestis puritatis
Sanctus ortus voluptatis
Mihi florem proferes.

Haec sanctorum angelorum
Habet contubernium,
Flos decoris et odoris
Habens privilegium.
Sed post mortem sanctum suum
Christus magis mirificat,
Cui mirandorum actuum
Potentiam multiplicat.
Emericus in victoria
Vere mortem absorbuit,
Cui signorum frequentia
Adduxit mors nec minuit.
In uno simul homine
Quatuor signa perpetrat,
Solvi reum a crimine
Precibus suis impetrat.
Mortis delet scripturam
Atque loricam diripit
Ferream ligaturam
Frangens captivum eripit.
A culpis atque poenis
Conradus liberatur,
Lorica cum catenis
Et carta dissipatur.

Emerice supplicantibus
Adesto suffragator
Et peccatorum nexibus
Obstrictis liberator
In hac valle miseriae
Nos respice gementes,
Tuae consortes gloriae
Nos effice gaudentes.

II. RÉSZ.

AZ «OFFICIUM RÁKÓCZIANUM» HYMNUSAI.*

I.

Emerice castum lilium
Flos illibate Pannonum;
Qui puritatis vinculo,
Te liberasti saeculo,
Et intulisti floridis
Iustitiae areolis:
Me serva quoque liberum
Ab omni sorde scelerum,
Ne mentem meam inquinet,
Quodcunque Deo displicet.

* Officium Rakoczianum. Budae MDCCC. pag. 247.

II.

O luce pura purior
Lux alma puritatis!
Emerice sole pulchrior
Fulgore castitatis.

Tuos revise Pannonas
Ardore castitatis,
Doceque leges pristinas
Amare veritatis.

Tu primae gentis Phosphore
Ad coelites volasti,
Patriosque fines prospere
Virtutibus beasti.

Concede te precantibus
Dux alme castitatis,
Aeternae Regna mentibus
Spectare claritatis.

Paterna dum te gratia
Connubiis adornat,
Retundis haec fallacia,
Quae mundus omnis optat.

Inter pudicos cardines
Cupidinem cremasti,
Carnis premens libidines
Ad lilia evolasti.

Ne qua per artus serperet
Orcinianus hostis :
Floremque mentis carperet
Avernus ille hostis :

Flagris premis corpusculum,
Et vepribus coronas,
Ceu vere primo flosculum
Novo virore donas.

In flore flos prosterneris
Emerice caste, belle :
Qui labe nulla tingeris,
O pure coeli ocelle !

Ne vanitates haurias,
Subduceris procellis :
Preces tuorum exaudias,
Pacemque mitte coelis.

Virgo maritus, angelus,
Flos plene gratiarum
Coelo triumphans baiulus
O mille laurearum.

Nos sospitatos protege
A peste, fame bello.
Dextramque clemens porrige,
Ah! mortis in duello.

Tu qui supremo Numini
Vovisse castitatem,
Gaudes sacraeque Virgini
Dicasse puritatem :

Nos labe culpae liberos,
Serva tuos clientes
Adversus orci Cerberos,
Castas tuere mentes.

Fac inseramus floridis
Tecum poli viretis ;
Florem sacrandum candidis
Perenne liliatis.

Amen.

III. RÉSZ.

UJABBKORI HYMNUSOK.*

I.

Nocta depulsa tua sol reducit
Pannonum terris, Emerice festa
Te polo natum colimus paternis
Sidus in oris.

Ne probam quando temerare mentem
Sensuum virus queat, impudicos
Impetus frangis, subigisque carnem
Providus ultor.

* A Szent Imréről szóló újabb latin hymnusok közül csak kettőt mutatunk be. Az első a szent Benedek-rendiek Breviariumából való ; szerzője Molnár Titus († 1857). A második a jelenleg használatos ének.

Sponsa non sponsum potuit morari :
Virgini suades pius, ut pudicum
Pectus ad Christum ferat, integrosque.
Promat amores.

Norma sis nobis, tepidisque divum
Obtine robur : tua sic renato
Nescia labis documenta vitae
Corde sequemur.

Summa laus patri genitoque Verbo
Et tibi compar utriusque Virtus
Fac tibi semper placeamus uni
Pectore casto. Amen.

II.

O sole clarior
Lux puritatis ;
O nive pulchrior
Flos castitatis ;
Nascentis patriae
Splendor eximie,
Emerice !

Sis dux clientibus,
Te inspectantibus,
Vitae Miraculum,
Et speculum.

Sponsus Angelicus
Intaminatus.
Quamvis sit lubricus
Hic vitae status.
 Persuades Virgini.
 Carnis cupidini
 Ne pareret:
Miro connubio,
Ut rosa lilio,
Iuncta flosceret
Se vinceret.

Ne mentem laederet
Pestis impura,
Pudoris fieret
Neque iactura:
 Frenum volantibus
 Imponis sensibus
 Cautus ultor:

Arcte corpusculum,
Ut vere flosculum,
Coronas vepribus,
Custodibus.

Cur, Flos, prosterneris
Primo virore?
Qui nullo carperis
Labri livore;
 Ne mundi vanitas,
 Offendat pravitas,
 Innocentem:
Tu coelo dignior,
Stella illustrior,
Agno coniungeris,
Quem sequeris.

A hymnusok magyar fordítása.

* A Szent Imréről szóló középkori hymnusok verses magyar fordítása főképen azok számára készült, kik a költeményeket eredetiben nem olvashatják, ezért a fordításban az eredeti szöveg gondolatmenetén kívül lehetőleg a versek külfarmájára is tekintettel voltam.

I. RÉSZ.

KÖZÉPKORI HYMNUSOK.

I.

Pannonia földje vigadj,
Mert oly boldog fiad van,
Kinek erényén öröm kel
Az égnek lakóiban.

Királyoknak sarjadéka,
Imre herczeg, a tied,
Te neveltet s minden lépte
Csak az Istenhez siet.

Kiskorától folytonosan
Csak az Istent szerette,
Szívében nem foglalt helyet
Földi gyönyör érzete.

Tisztaságát jól őrizte
 S került mindent a mi bűn,
 Szűzességét még a házasság
 Életben is óvta hűn.

Dicsőség az Istennek, ki
 Egy a három személyben :
 Atya, Fiú és Szentlélek
 Most és minden időben.

II.

Üdv neked nemes virág, szent törzsnek hajtása,
 Fényes tükör, sugarad szentségnek szabálya.
 Gyengék erős reménye, tiszta fényű csillag,
 Hívók világossága, szűzi rózsailat,
 Völgyben fészoló liliom, ékesség kincstára,
 Sírók vigasztalása, kérésünk szavára
 Imre! távoztasd ha mi lenne üdvünk kára.

E siralom völgyéből midőn kel az égbe,
 Angyaloknak serege viszi énekelve,
 Demonoknak csoportja szégyenkezve hátrál.
 Bűn nem lévén ő benne, égbe szabadon száll,

Imrét befogadja a szentek társasága,
E szent jelenést akkor fényes nappal látja
Caesarea főpapja, Özséb és csudálja.

Örvendezz Pannonia, mert te voltál anyja,
Tiszteld őt és örömed legyen ily fiadban.
Örvendezzél Fejérvár Imre dicsőségén,
Adj hálát az Istennek, dicsőeneket zengvén.
Kegyes Jézus adj örök jutalmad az égben
Népednek, mely tisztel itt ezen ünnepségben.

III.

Mint az égő csipkebokor
Égvén nem hamvadt el egykor
Istennek csudájával:
Imre herczeget nem sérti
A testi vágy, sőt megvédi
Isten őt a vétektől.

Hiúság Egyptomában,
Új Józsefként őrzi bátran
Tisztaság liliomát;
Önmagában mint korának,
Mint a test rossz hajlamának
Meggfékezi a tüztét.

IV.

Szent Imre az által
Lőn Isten barátja,
Mert törvényét folyton
Szeme előtt látja;
Az Úr akaratján
Járt már mint kis gyermek,
Elméje csak égi
Gondolattal telt meg.

Fejét alig hajtá
Pihenő álmra,
Virrasztva az Isten
Dicséretét mondja.
Hiúságot megvetve
Az igazat tartja;
Csalódik, ki magát
Hiúságnak adja.

Egykor a templomban
Istennek a trónja
Előtt imádkozik,
Földre leborúlva.

Istennek mit adjon
 Elméjében hányja
 S az égből e szózat
 Hallatszik hozzája :
 A szűzesség kedves
 Ezt add ajándékba ;
 És azonnal kész lett
 Elhatározása,
 Hogy szűzi életét
 Istennek ajánlja.

Mint gyermek az égi
 Szeretet tüztől
 Felgyulasztva lemond
 Földi dicsőségről,
 Néki nem kell itten
 Mulandó korona,
 Házasság igáját
 Tisztaságban hordja.
 Isten elfoglalta
 Az egész elméjét
 És csodálatosan
 Egész ifjú éltét
 Szent ártatlanságban
 Így élte keresztül.

Elkerüli a bűnt,
Igazságot szólva,
Elkerüli a szennyt
Szüzességét óva.

A mi királyunknak
Fiát, hogy szerette,
Megmutatta a fő
Király egy szülötte:
Nehogy a csalárdság
Lelkét törbe ejtse,
Felvette magához
Míg bűn nem volt benne.
Ifjú életének
Hamar szakadt vége,
Lelke az örökös
Hazába megtére.

Az Úrnak kegyelmén
Örvendezik Imre,
A szűz Krisztusnak jut
Szűzen közelébe.
Ártatlan a keze
És szívében tiszta,
Az égiek közé,
Örvend, hogy lett hívva.

Igazság szabálya,
 Egyenesség útja,
 Ártatlanság díszé,
 Tiszta élet holdja,
 Szemérmesség gyöngye,
 Szűzesség virága,
 Tisztaság őrzője
 Szeretetnek tára.
 Fényházában látod
 Dicsőség királyát,
 Nékünk, kik itt lakjuk
 A nyomor tanyáját,
 Hozd el szent malasztok
 Drága ajándékát.

Istennek szent Lelke,
 Kinek vezetése
 Által Imre herczeg
 Lett a bűnből védve
 S szűzi tisztaságban
 Folyt le egész élte :
 Az ő kérésére
 Tisztítsd meg szívünket,
 S az égi hazába
 Vezess el majd minket.

V.

Egy bűnösre azt szabta ki
A pápa ítélete :
Bűnbánatul, hogy a testét
Szíjövvel körülvegye,
S egész földön úgy menjen el
Sokféle szent helyekre,
Míg nem irgalmaz valahol
Néki Isten kegyelme.

S az legyen a jele majdan
Isten bocsánatának,
Ha testéről a bilincsek
Maguktól lehullnának.

Lelki gyógyszer keresésre
Szegény bűnös elindul,
Két szeméből bűnbánó könny
Bőségesen földre hull,
Lelkében a bűn súlyával,
Testén vasbilincsekkel,
Vigasztalást nem találhat
Bár sok helyen jár és kel.

Végezetül a hitvalló
 Imrének nagy érdeme:
 Bűnétől s a büntetéstől
 Néki fölmentést nyere.

VI.

Ezen örömnapon
 Vigadjon az egyház,
 Szent Imre e napon
 Változtatott hazát.

Üdvösség pályáján,
 Járt ifjú életében,
 Erkölc s fényes útján
 Haladt öregképen.

József utálva bűnt
 Kerülte asszonyát:
 Ő, tisztaságot hűn
 Tartva, hitestársát.

Parittyával Dávid
 Filiszteust lesújt:
 Imre a vágyait
 Legyőzi épen úgy.

Csodás dolog ebben
Azon erős erény,
A mely győz teljesen
Az ifjúság hevéen.

VII.

Az égi seregek kara,
A mennyekiek csapata,
Hol Isten királyi széke,
Dalát ott előtte zengje.

Ő az édesség patakja,
Szépség díszét tőle kapja,
A méltóknak ő adja át
A boldogság ajándokát.

Kegyelmének hatásával
A hitvalló királyi sarj
Gyermekidejétől kezdve
Tisztaságát megőrizte.

Katholikus herczeg Imre,
Királynak az örököse,
Krisztusnak csodás vitéze,
Mennyei volt földi élte.

Megvetette a világot,
 Fékezte a testi vágyat;
 Néki gonosz lélek kardja
 Nem árt, mert azt eltiporja.

Hármas ellenség legyőzve
 S a szűz hitvallónak bére,
 Hogy az égne a királya
 Kettős díszszel felruházza,

Melylyel fényesen diszítve
 S ragyogóan felövezve:
 Tisztán minden időközön át
 Követi az égi Barányt.

Dicsőség örök Atyának
 S az ő egyszülött Fiának
 S vigasztaló Szentléleknek,
 Kit ép oly tisztelet illet.

VIII.

A királynak ifjú sarja,
 Igaz törvényt híven tartva
 Igaz örömet ada;

Olyan árboczhoz hasonló,
Milyen erdőkben magasló
Fák között nem volt soha.

Imre herczeg növekedve
A legfőbb királynak híve
Lett már gyermekségitől.
Előtte az ősellenség,
Világ csábja, a ledérség,
Kitér kereszt jelitől.

Cseng Gedeon harsonája,
Hallgat Fáraó papsága,
És nem ad jelt harmadszor:
Míg ő virraszt és énekel
Zsoltárokat, a melyekkel
Krisztushoz könyörögve szól.

Isten szolgálát üdvözli,
Az atyákat megtisztelti
Buzgó imádság után;
Egyet egyszer, mást meg kétszer,
Negyediket pedig hétszer
Köszönté megcsókolván.

Látva ezt elbámul atyja,
 Szive örvend s komoly arcza
 Jámbor fiát kérdezi;
 S ez megfejtí köszöntését:
 Hogy azon testvér szentségét
 Liliomszál hirdeti.

Konrádnak, a gyötrődőnek,
 Lánczok között synlódőnek,
 Feloldja bilincseit....
 Ily csodákkal hiresülve
 Istenének Pannon földje
 Zengje hő dicséretit.

IX.

Zengjünk dalt, legyünk vidámak
 S a királyok királyának
 Tartsuk meg az ünnepet.
 Szívvel, ajkkal ünnepeljünk
 E napon, a melyen nekünk
 Hitvallónk megszületett.

Örvendetes szép dicséret
 Töltse el a mi elménket
 S ajkunkról kiáradjon,

Hogy e hármias nagy ünnepen
Énekünk zengjen kedvesen
S hangozzék szép dallamon.

A hitvallót így csodáljuk,
Hogy ő benne fennen áldjuk,
Nagy dolgoknak szerzőjét:
A hatalmat neki adja,
A ki ingyen osztogatja,
Hű szolgálat kegyelmét.

Híres és dicső volt Imre,
Mint királyi törzs gyermeke,
Kora jámborságával;
S a származás fényessége
Még sokkal dicsőbbé leve
Krisztus szolgálatával.

Hiúságokról lemondva
Magát csupán arra adja,
A mi jó és a mi szent.
Bár hatalom volt előtte,
Rajta nem fog gyönyör tőre
S megveté a kincseket.

Ejenkint is ébren marad,
 Buzgalmára nincs elég nap,
 S távol áll tétlenségtől.
 Szent buzgalma még növekszik
 És az éj mint a nap fénylik
 S hangzik zsoltárénektől.

Már kis gyermekkorában
 Csodás jelek kezdete,
 Hogy üdvözlő csókjában
 A jóslat megjelene,
 Mivel annyi csókot adott
 Mindegyik szerzetesnek,
 Milyen hosszú ideje volt
 Szűzi tiszta életének.
 Hétszer csókolta egyiket,
 A ki méltó volt erre,
 A kinek szűz tisztaságban
 Folyt le egész élete.

Imádság közt töpreng azon,
 Istennek föl mit ajánljon
 S könyörg égi szózatért.
 Fényben úszik az egész hely,
 S hallatszik a szózat, a mely
 Tudatja azt, a mit kért.

A szűzesség nagyon jeles,
 Éghez méltó, nekem kedves,
 Ajánld fel szűzességed;
 Égi tisztaság virága,
 A gyönyörnek szent forrása,
 Ajándékul hozdad ezt.

Ezen erény angyaloknak
 Társaságát bírja,
 Ékesség és jó illatnak
 Virága van rajta.

Holta után az ő szentjét
 Krisztus felmagasztalja,
 Csodatettek végzésére
 Tőle van nagy hatalma.
 Valóban a halál fölött
 Imre győzelmeskedett,
 Mert csodáinak a száma
 Azzal nem kevesbedett.
 Egy emberben egyszerre is
 Végez négyféle csodát,
 Könyörgésével megszerzi
 Bűnétől a feloldást.
 Halálos írást letörli
 S szétpattanik a szíja,

Vasbilincset összetörve,
 Foglyát kiszabadítja.
 Büntől és a büntetéstől
 Konrád így megmenekszik,
 Midőn a szűj a lánczokkal
 S a papirral eltűnik.

Imre! légy a pártfogójuk,
 Kik hozzád esdeklenek
 És a bűnök lánczaitól
 Szabadítsd meg ezeket.
 Tekints reánk, kik sóhajtunk
 E siralom völgyében,
 Hogy örvendve osztozkodjunk
 Majdan dicsőségben.

II. RÉSZ.

AZ «OFFICIUM RÁKOCZIANUM» HYMNUSAI.

I.

Imre! tiszta liliomszál!
Ékes virág Pannonoknál;
Tisztaságod volt a vérted,
Mely a bűntől jól megvédett
S vitt az igazság honába,
Szép virágos udvarába:
Engemet is tarts megmentve
Mindentől, mi vétek lenne,
Elmémet ne háborítsa
Isten kedvét mi nem bírja.

II.

Tisztább vagy te a tiszta világnál,
Tisztaságnak éltető szép fénye!
Imre! szebb vagy magánál a napnál
Mert benned a tisztaság erénye.

Magyar népednél add, hogy lobogjon
 Általad a szeretetnek lángja,
 Tanítsd meg, hogy vágya ott honoljon,
 Hol igazságnak van a szabálya.

Ifjú népnek első fénysugára,
 Felszálltál az égiek körébe,
 S áldássá lőn néped új honára,
 Erényeid boldogító bére.

Imádj értünk, hogy kik esdve kérnek,
 Tisztaságnak áldott vezérfénye!
 Országát az örök fényességnek
 Lelkünk szeme általad szemlélje.

Mikor az atyai gondos jószág
 Házasság élet szent frigyére léptet,
 Visszavetted azt, mi mulandóság,
 Miben a világ talál csak élvét.

Elhamvadt a kívánság tebenned,
 Szemérmesség sarkain őrt álltál,
 Megfékezted vágyait testednek,
 Liliomok kertjébe zárkóztál.

Nehogy titkon férközzék tehozzád
Alvilágból származó ellenség
És letépje lelkednek virágát
Ő, a kinek a hona sötétség:

Gyenge tested fékezed veréssel
S töviséből fonsz koronát rája,
Mint a kis virágot kikelettel
Új erőnek védi fakadása.

Hervadó virágként ifjú korban
Elhunytál szép, tisztaságos Imre:
Rajtad vétek szennyének nincs foltja,
Te az égnek tiszta szemefénye!

Épségednek, hogy ne vallnád kárát,
Elvétettél e föld viharából,
Hallgasd meg a tied imáját
S küldj békét az égiek honából.

Házás életben is szűzi angyal,
Szent malasztokkal teljes virágszál!
Ki az égbe jutván diadallal,
Homlokodon öröklő babér vár.

Éhség, háború-, ragálytól menten,
Tarts meg minket védelmünkre állván,
Nyújtsd ki felénk kezedet kegyesen
Majd halálunk küzdelmes óráján.

Te, a ki legszentebb Istennek
Fogadtál örök szűz tiszta életet
S örvendő a boldogságos Szűznek
Felajánltad tiszta szép erényed:

Minket is tarts a vétektől menten,
Kik oltalmadban bízva remélünk
És a pokol szörnyetege ellen
Védd meg tisztán lelkeinket, kérünk.

Add, hogy a nem hervadó virágot,
Mely ott nyilik fenn a magas égbe,
Veled mi is befűzhessük majd ott
Liliomok tiszta füzérébe.

Amen.

III. RÉSZ.

UJABBKORI HYMNUSOK.

I.

Éjet elhajtván a nap, újra megjő
Imre! Pannonföldre az ünnepséged.
Tisztelünk téged honi földön, fénylő
Égövi csillag.

Szenvedély, hogy kárt ne okozzon benned,
Gonddal a mérget kikerülve tested,
— A bűn érzések rohamát fékezve,
Megzabolázod.

A jegyes nem tud vala eltéríteni:
Sőt a jámbor szűzet is arra vetted,
Hozza Krisztushoz szűzi keblét s adja
Néki szerelmét.

Légy nekünk példánk s az erőt számunkra
 Nyerd meg Istentől, hogy ujult lélekkel
 Nyomdokodban menve, előttünk légyen
 Büntelen élted.

Az Atyának és vele a Fiúnak
 És a Szentléleknek a fődicséret
 Add nekünk, hogy kedved elérjük mindig
 Tiszta szivünkkel.

II.*

Égből eredt világ,
 Fényesb a napnál,
 Fejlő tavasz-virág,
 Tisztább a hónál,
 Ujult magyar haza
 Nagyfényű csillaga,
 Imre herczeg!
 Dicső erényeid
 Tisztelve híveid
 Hozzád fohászkodunk,
 Légy gyámolunk!

* Jelenleg használatban levő magyar ének; 102. lapon
 közölt latin ének fordítása. Fordítóját nem ismerem.

Nagy szent, ki szűz maradsz,
 Nős állapotban,
 Mily hős erényt mutatsz
 Gyarló korodban
 Rábírtad a jegyest,
 Hogy mit sugall a test,
 Ne kövesse;
 Mint rózsá s lilium,
 Nem hervadó szírom
 Rajtuk, ha díszeleg,
 Úgy éltetek.

Elmédet szenvedély
 Hogy ne vakítsa,
 S a jót, mely benned él,
 Ne károsítsa:
 Érzékidet serény
 Őrzés alá vevén,
 Megzabolázod;
 Félvén, ne testeden
 A kéj erőt vegyen,
 Tövisbe burkolád
 Mint rózsafát.

Mért halsz el oly korán,
 Kelő virágszál,
 Ki hűnők ostromán
 Sértetlen álltál?

Kártékony ingere

Hogy meg ne ejtene

A világnak:

Mint égi szende fényt,
 Jézus fel égbe int,
 E földről nyerni bért
 Erényidért.

Ihlesd be szellemed

Hű lelkeinkbe,

Ültessed érdemid

Erkölcseinkbe:

Hogy égi kedv jelét,

A Szentlélek kegyét

Megnyerhessük:

Ki tiszta sziveket,

A jóra készeket,

Tölt el malasztival,

Áldásival.

Szent Imre herczeg ünnepére rendelt mise.

Introitus. Os iusti meditabur sapientiam et lingua eius loquetur iudicium: lex Dei eius in corde ipsius. Noli aemulari in malignantibus: neque zelaveris facientes iniquitatem.

Oratio. Deus, qui beatum Emericum, juvenili flore nitentem, in sanctorum tuorum consortium sublimasti, praesta, quaesumus, ut quem Tibi fecisti esse devotum, ejus apud Te perpetuum sentiamus auxilium.

Lectio libri Sapientiae. (4, 7—18.) Justus, si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus

Introitus. Az igaz szája bölcseséget szól és nyelve igazat beszél: Isten törvénye az ő szívében. Ű. Ne boszankodjál a gonosztevőkre, ne irigykedjél a hamisságot cselekvőkre.

Könyörgés. Úr Isten! ki az ifjúság díszével tündöklő szent Imrét szenteid sorába fölemelted; engedd, kérünk, hogy kit magadnak megszenteltél, annak Nálad szüntelen segítségét érezhessük.

Szent lecke a Bölcsesség könyvéből. (4, 7—18.) Az igaz, ha a haláltól hirtelen megelőztetik is, nyu-

enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, et aetas senectutis vita immaculata. Placens Deo factus est dilectus, et vivens inter peccatores, translatus est. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio, deciperet animam illius, Fascinatio nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentiae transvertit sensum sine malitia. Consummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum. Populi autem videntes, et non intelligentes, nec ponentes in praecordiis talia, quoniam gratia Dei, et misericordia est in sanctos illius, et respectus in electos illius. Condemnat autem justus mortuus vivos impios et juventus

godalomban leszen. Mert a tiszteletre méltó öregség nem a hosszú idővel jár, sem az esztendőök számával; hanem az ember értelme az ősz haj és az élemedett kor, a hiba nélküli élet. Istennek tetszvéen, kedvessé lett, és a bűnösök közt élvéen, elvitetett. Elragadtatott, hogy a gonoszság el ne változtassa értelmét, vagy a tetetés meg ne csálja az ő lelkét. — Mert a hazugság szemfényvesztése meghomályosítja a jókat és a kívánság állhatatlansága elfordítja a gonoszság nélküli elmét. Rövid időn vége levén, sok időt töltött be; mert kedves volt Istennek az ő lelke: azért sietett őt kivinni a gonoszság közül. A népek pedig látták, és nem értették és szívökre nem vették az ilyeneket, hogy az Isten kegyelme és irgalmassága van az ő szentén, és tekintete' válasz-

celerius consummata longam vitam injusti. Videbunt enim finem sapientis et non intelligent, quid cogitaverit de illo Deus, et quare munierit illum Dominus.

Graduale. Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur in domo Domini. V. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam et veritatem tuam per noctem. Alleluja, alleluja. V. Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae. Alleluja.

Sequentia sancti Evangelii secundum Lucam. (Lucas 12.) In illo tempore: Dixit Jesus discipulis suis: Sint lumbi vestri praecinti, et lucernae ardentes in manibus vestris, et vos similes hominibus expectantibus do-

tottain. — A megholt igaz pedig kárhoztatja a még élő istenteleneket és a hamarabb végzett ifjúság a gonosznak hosszú életét. Látják ugyan a bölcsnek végét, de nem értik, mit rendelt felőle az Isten, és miért vette őt az Úr oltalmába.

Graduale. Az igaz, mint a pálmafa, virágzik, növekedni fog, mint a Libanon czedrusa, az Úr házában. V. Hogy reggel hirdesse irgalmasságodat és éjjel igazvoltodat: alleluja. V. Boldog férfiú, a ki meggyőzi a kísértetet; mert állhatatossága bebizonyodván, elnyeri az életnek koronáját: alleluja!

A szent evangéliom szerinti. (12. 35–41.) Az időben: Mondá Jézus tanítványainak: Legyenek felővezve ágyékaitek és égő gyertyák kezeitekben, ésti hasonlók azon emberekhez, kik urokat várják, mikor vissza-

minum suum, quando revertatur a nuptiis: ut cum venerit, et pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod praecinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quoniam, si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

Offertorium. Veritas mea, et misericordia mea cum ipso: et in nomine meo exaltabitur cornu eius.

Secreta. Oblatio quam tibi offerimus, Domine, nos purget ab omni crimine: quatenus per in-

tér a menyekzőből, hogy midőn megjön és zörget, azonnal megnyissák neki. Boldogok ama szolgák, kiket, midőn megjön az Úr, ébren talál; bizony mondom nektek, hogy felövezi magát, és azokat letelepíti, és oda menvén, szolgál nekik. És ha a második őrváltáskor jő, és ha a harmadik őrváltáskor jő, és úgy találja, boldogok ama szolgák. Azt pedig tudjátok meg, hogy ha tudná a családátya, mely órában fog jőni a tolvaj: bizonyára vigyázna és nem engedné házáat megásatni. Ti is legyetek készen; mert a mely órában nem vélitek, eljön az ember fia.

Offertorium. Az én valóságom és irgalmam vele lesz, és nevemben föl fog emelkedni szava.

Secreta. Uram! tisztítson meg minket ez áldozat, melyet Neked bemutatunk, minden vétektől,

tercessionem sancti Emerici confessoris tui, cuius sacram recolimus festivitatem, ad coelestis patriae adsumamur haereditatem.

Communio. Beatus servus, quem cum venerit Dominus, invenerit vigilantem : amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum.

Postcommunio. Plebem tuam, Domine ! a cunctis adversitatibus protege, ut beato Emerico, Confessore tuo, intercedente, et praesentis vitae devitemus pericula, et futurae mereamur gaudia sempiterna.

hogy szent Imre hitvallódnak, kinek szent ünnepét üljük, esedezése miatt, a mennyei haza örökségébe felfogadtassunk.

Communio. Boldog az a szolga, kit, mikor eljövend Ura, foglalatoskodva találánd. Bizony mondom nektek, minden javai gondviselőjévé rendeli őt.

Postcommunio. Uram ! óvd meg népedet minden viszontagságtól, hogy szent Imre hitvallód esedezése miatt mind a jelen élet veszedelmeit kikerüljük, mind a jövő örökké tartó örömeire érdemeinkké váljunk.

Ima Magyarország védőszentjeihez.

Óh szent István, ki koronádat az Ég Királynőjére, mint hazánk legfőbb Védasszonyára bízad, tekints fiaid nyomoruságára és szenvedésére. Kérjed újból Máriát, a keresztények segítségét, emlékezzék nagy inségünkről és sok veszedelmünkről és mutassa meg, hogy Magyarországnak Védőasszonya.

Óh legszerelmesebb Királynőnk, teljes méltatlanságunk tudatában bár, Hozzád kiáltunk, hogy segítségünkre légy.

Mutasd meg, Mária, mily hatalmas vagy Isten-nél ellenségeid megtörésében és Isten hűségese fiainak megmentésében az ideiglenes és örök veszedelmek elől, a melyek mindenünnen fenyegetik őket. Ajándékozd meg népedet összetartással, erősséggel és a hitben való állhatatossággal.

Adj nekünk tökéletes bizalmat Isten irgalmába és a te anyai gondviselésedbe vetett rendíthetlen reménységet és igazi nagylelkű, Jézus isteni Szívéből merített szeretetet Isten és felebarátunk iránt. Eszközöld ki, hogy ne a gyűlölség, keserűség és harag fegyvereit használjuk elleneinkkel szemben, hanem szent zászlód alá sorakozzunk és hűséges bajnokai legyünk Királynő Asszonyunknak, a ki alázatosságot és a három személyben egy Isten akaratába való tökéletes megadásod által magát a végtelen fölséget örök üdvünkre öledbe vonzád és nekünk az isteni Üdvözítőt szülted. Óh irgalmas, kegyes, óh édes Szűz Mária. Tégy méltókká minket a Te dicséretedre, adj nekünk erőt a Te ellenségeid ellen.

Óh szent István király, szent Adalbert, szent *Imre*, szent László, szent Erzsébet, szent Margit mindnyájan ti Magyarország Védőszentjei, imádkozzatok értünk, mentsetek ki bennünket gonosz ellenségünk kezéből most és mindörökké. Amen.

(300. napi búcsu. XIII. Leo 1894.)

Jegyzetek szent Imre életéhez.

¹ Szent István királynak több gyermeke is volt, de kisdéd korukban a halál mind elragadta őket. Így találjuk ezt *Hartvicus* püspöknek szent István királyról írt életrajzában, hol ezen szavakat olvassuk: «In filiorum obitu sensit imminere verbera quos is ipsis infantie gradibus insontes, qui dedit abstulit. De quorum morte mesticiam abortam genitor propter amorem filii superstitis sancte indolis pueri Henrici solatio compescuit.» Vita sancti Stephani regis cap XVII. Érdy kiadása.

² Szent Imre születéshelyéül közönségesen Székesfehérvárt tartják. Balics, A kath. egyház története Magyarországon 1885. I. 160. l. Pray, Dissert. hist.-criticae. Posonii 1774. 43 lap.

³ Imre herczeg igazi neve *Henrik* volt s a legrégebbi kéziratok *Heinricus* és *Henricus* néven említik; később ezt *Hemericus* névvel helyettesítették. *Imre* király (1196—1205.) okleveleiben *Hemericus*-nak írja magát; ebből, vagyis inkább ennek rövidített *Hemricus*, *Emricus* alakjából származott a magyar *Emreh* s utóbb *Imre* elnevezés. Az erre vonatkozó adatok összegyűjtve Mátyás Florián *Hist. Hung. fontes domest.* I. 234—236. l.

⁴ Hartvicus i. m. c. XVII. «Quem quasi iam unicum caro diligens affectu, precibus Christo cottidianis et eius genitrici virgini perpetue commendauit».

⁵ A szent Gellért életére vonatkozó adatokat dr. *Karácsonyi Jánosnak*, szent Gellért csanádi püspök élete és művei. Budapest 1877. című alapos történelmi kritikával

megírt munkájában találjuk. Nem érthetünk azonban a tudós szerzővel egyet, midőn azt állítja, hogy szent Gellértet Magyarországra érkezésekor *Mór* pécsi püspök mutatta be szent István királynak Székesfehérvárott, hanem inkább azt véljük, hogy *Bonipert* az első pécsi püspök volt ez, mivel szent Imre legendájában azt olvassuk, hogy *Mór* pannonhalmi szerzetes csak akkor lett püspök, miután Imre herczeg kitüntető üdvözllete felhívta reá Pannonhalmán a király figyelmét. Ha szent Gellértnek Magyarországra érkezésekor már *Mór* volt volna a pécsi püspök, akkor a pannonhalmi jelenetnek még Imre herczeg nyolcz éves kora előtt kellett volna történnie, a mit nehéz feltételezni, vagy pedig a legenda elbeszélésének hitelességét kell kétségbe vonni az időre nézve.

⁶ Szent Imre életéről egy latin legenda maradt reánk, melynek leghitelesebb szövegét s kritikai méltatását *Mátyás Florián* adta ki «*Historiae hungaricae fontes domestici*» című munkájában. Pars I. Quinqueecclesiis 1881. E kiadást használjuk mi is e munka megírásánál. A legenda címe a következő: «*De sancto Hemerico filio sancti Stephani regis Ungariae*»; nyolcz fejezetből áll, szerzője ismeretlen. Mátyás Florián szerint Kálmán király uralkodása alatt íratott; a két utolsó fejezetet azonban, mely caesareai Őzséb csodás látásáról és Konrád vezekléséről szól, valaki később, talán II. István vagy Béla idejében toldotta hozzá.

A legenda szent Imrének az énekben és zenében való jártasságát bizonyítja a következő szavakkal: «in psalmis decantandis vigilabat»; a latin nyelvben való alapos ki képeztetését bizonyítják ezen szavak: «primo omni sciencia grammaticae artis imbutus est.»

⁷ Történetíróink nagyobb része szent Imre nejét II. Kre-simir Horvát király leányának tartja; így különösen Katona, Szalay, Szabó Károly. Némelyek azonban a Margit-legenda szavaira támaszkodva, görög császári hercegnőnek vélik;

e nézetet különösen Horváth István védte századunk első felében a «Tudományos Gyűjtemény» XVII. évf. I. füzetében. A lengyel swietokryzki évkönyv szerint pedig II. Meszko lengyel herceg leánya volt. Az első nézet azonban az akkori politikai szempontokat is figyelembe véve, sokkal valószínűbb.

⁸ A szent Imre herceghez intézett atyai intelmek könyvéről többen azt vélték, hogy annak csupán eszmemenete szent Istváné, a kidolgozás pedig szent Gellért műve volna. Tekintetbe véve azonban azt, hogy szent István maga is jól tudott latinul, továbbá, hogy ennek iránya éppen nem hasonlít szent Gellért egyéb művéhez, manap általánosságban azt vélik, hogy nem csupán a gondolatmenetre, de a fogalmazás- és kidolgozásra nézve is szent István műve az. Szent István előtt e munka megírásánál bölcsek Leo, Konstantin, Vazul görög császárok példája lebegett, kik szintén mint írók szerepeltek. Szent István művének címe: «De institutione morum ad Emericum ducem»; tíz fejezetre oszlik s az egészet egy szép előszó — prologus — nyitja meg. Öt fejezet főképp vallási oktatást nyújt, öt pedig kormányzási utasításokat ad elő. A fejezetek címei: I. De observanda catholica fide. (A kath. hit megtartásáról.) II. De continendo ecclesiastico statu. (Az egyház gondozásáról.) III. De impendendo honore pontificum. (A főpapokat megillető tiszteletéről.) IV. De honore principum et militum. (A főemberek és vitézek megtiszteléséről.) V. De observatione indicii et paciencie. (Az ítélet és türelem megtartásáról.) VI. De tencione hospitum et nutrimento. (A jövevények befogadása- és eltartásáról.) VII. De magnitudine consilii. (A helyes tanács nagy fontosságáról.) VIII. De executione filiorum. (A fiúknak az elődök iránt való kegyeletéről.) IX. De observatione oracionis. (Az imádság elvégzéséről.) X. De pietate et misericordia ceterisque virtutibus. (A jámborságról, könyörületességről és egyéb erényekről.)

⁹ A szent István életéről szóló varsói codex szerint szent Imre csak nyolcz napig betegeskedett: «Henricus dux VIII. diebus languit, nona vero die hora IX-a emisit spiritum.» (Hist. hung. fontes.) Halálózási napja szept. 2.

¹⁰ Külföldön az a téves hír is el volt terjedve szent Imre haláláról, hogy vadászat alkalmával egy vadkan tépte szét. Így a *hildesheimi Annales*-ben a következő szavak vannak: «Henricus Stephani regis filius dux Ruizorum in venatione ab apro discissus periit flebiliter mortuus». Ann. Hildesh. ad an. 1031. Pertz SS. III. 98. idézve M. Florianus i. m. 238. — Pauler Gyula, kitűnő történetírónk, szintén ezen állítást fogadja el, hogy Imrét vadászaton vadkan ölte meg. L. A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. Budapest, 1893. I. 97. l. Ez állítás azonban ellenkezik a régi magyar hagyományokkal s magyar kútfőkben nincs is annak nyoma sehol.

¹¹ A Nemzeti Múzeumban levő codex, mely 1527. évből származik, egy névtelen karthauzi szerzetes prédikációját tartalmazza. A címe: «*Bodoghsogus zent Istwan kyrálnak Innepeeröl.*» Az eredetiből közölte Érdy. Pesten. 1854.

¹² Az emlékkövet, melyet Domonkos állíttatott szent Imre sírjára, az 1734-dik évben találták meg Székesfehérvárott. A darabokra tört kőnek feliratát a tudós Pray másolta le. A kődarabok összeállítása után olvasható felirat egész terjedelmében a következő:

REVEREN . . . PATR OMINICI PREPOSITI

HIC DIVI STEPHANI C A SCIITIMA PROLES

DVX EMERICVS VR ESSE SATVS

E feliratból az tűnik ki, hogy Domonkos prépost szent Imre síremlékét megújította.

Szent Imre ereklyéi közül egy darab Aachenben s egy darab Passauban van. Aachenbe N. Lajos királyunk küldött egy darabot az általa építtetett magyar kápolnába.

¹³ A szent István életéről szóló varsói codex a következőket írja: «Uxor vero eius que inviolata cum ipso permansit VII. die in die dominica migravit ad dominum. O gloriose virgines Christi, que virginitatem suam Christo in tantum dedicauerunt ut etiam in morte non separentur.»

¹⁴ Hartvicus krónikájának egy látszólagos történelmi ellentmondását kell fölemlítenünk. Hartvicus krónikája azt mondja, hogy a székesfehérvári Boldogasszony templom szent István halálakor 1034. még nem volt felszentelve s csak a király halálakor szentelték fel hamar a főpapok, hogy őt oda temethessék. Ámde más helyen Hartvicus is, valamint a többi krónikák mind megerősítik azt, hogy Nagyasszony napját évenként Székesfehérváron ünnepelte meg a király egész udvarával s olyankor nagy népsokaság gyülekezett oda az ünnepre. Szent Gellért is Magyarországba való érkezésekor Nagyasszony napján Székesfehérvárott prédikált; tehát kétségtelen, hogy a Boldogasszony templomát, melynek szépségét régi krónikáink s maga Hartvicus is nem győzik eléggé magasztalni, már régebben használták isteni-tiszteletre. Hartvicus szavai tehát csak úgy érthetők, hogy a templom ünnepélyes *consecratioja* nem volt meg még szent István halálakor, mivel egyes részein, különösen a belső disztféseken, éveken át dolgoztak s azt az aprólékos munkálatok teljes befejezésére halasztották. A templom egyszerű *benedictió*-ja azonban már régen megtörtént s az isteni-tiszteletet végezték benne.

¹⁵ Fábián kancellár később bácsi püspök lett.

¹⁶ E szentté avatási ünnepség úgy látszik csak ünnepélyesebb formája volt a már egyszer megtörtént egyszerű canonisationak. Hogy mikor volt az első canonisatio, azt nagyon nehéz biztosan megállapítani. Sajátszerű, hogy a Breviarium (Pars Hung) mindjárt szent Imre halála után való időre teszi azt a következő szavakkal: «Benedictus, Octavus dictus, sanctum Emericum una cum patre sancto

Stephano in sanctorum catalogum retulit.» Eme VIII. Benedek (tulajdonkép IX-ik) 1033—1045. uralkodott.

¹⁷ In vetusti Breviarii anno 1424. Bibliothecae Budensis calendario sequentia festa habentur : II. Sept. Depositio S. Emerici Ducis Conf. Péterfi Sacra Concilia. Posonii 1741. pag. 34.

¹⁸ Pray, Dissertationes historico-criticae de sanctis Salomone rege et Emerico duce Hungariae. Posonii 1774 79. lap.

TARTALOM.

	Lap
Előszó	3—4
Szent Imre herczeg élete	5
<p>I. [Imre herczeg születése 6 ; Henrik és Imre név 6 ; első neveltetése 7 ; szent Gellért Imre nevelője lesz 8 ; Imre tanulmá- nyai 9 ; István király éjnek idején imád- kozva találja fiát 10 ; Gellért elhagyja a királyi udvart 11 ; a pannonhalmi jele- net 1—14.]</p>	
<p>II. [Imre herczeg önsanyargatása 15 ; a vesz- prémi templomban töltött éjszaka 17—18 ; Imre herczeg házassága 20 ; István király tervei a herczeggel 22 ; az Imre herczeghez intézett atyai intelmek 24—31.]</p>	
<p>III. [Szent István a koronát Imre herczegnek készül átadni 32—36 ; Imre herczeg várat- lan halála 33—36.]</p>	
<p>IV. [Csodák Imre sírjánál 36—41 ; Imre herczeg szentté avatása 41.]</p>	
<p>V. [Szent Imre tisztelete a középkorban 42 ; a szent Imréről elnevezett helyek 43—44 ; szent Imréről nevezett egyletek 45.]</p>	
Szent Imre példája	47
I. Az ifjúkor helyes felhasználása ...	48—52
II. A hit, remény és szeretet	52—57

	Lap
III. A tisztaság	58— 60
IV. Az engedelmesség és az önmegtagadás	60— 62
V. A szerénység és az alázatosság	62— 64
VI. A hazaszeretet	64— 66
Az ifjúkor veszélyei	66— 67
Eszközök az erények megszerzésére	68
I. Az imádság és a munka	68— 72
II. A szentségekhez való gyakori járulás	72— 73
III. Szűz Mária tisztelete	74— 77
Zárószó	78— 80
Függelék... ..	81— 82
Hymnuszok szent Imréről (latinul)	83—110
A hymnuszok magyar fordítása... ..	111—137
Szent Imre herceg ünnepére rendelt mise	138—142
Ima Magyarország Védőszentjeihez... ..	143—144
Jegyzetek szent Imre életéhez	145—150